

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra Mezinárodních rozvojových a environmentálních studií

Dopad izraelsko-palestinského konfliktu na ženy

Bakalářská práce

Autor práce: Eva Štafová

Vedoucí práce: Mgr. Nikola Medová

Olomouc

2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci napsala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 3. 5. 2021

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Nikole Medové za odborné vedení a všestrannou pomoc při sestavování práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přirodovědecká fakulta

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Eva ŠTAFOVÁ
Osobní číslo:	R17630
Studijní program:	B1301 Geografie
Studijní obor:	Mezinárodní rozvojová studia
Téma práce:	Dopad izraelsko-palestinského konfliktu na ženy
Zadávací katedra:	Katedra rozvojových a environmentálních studií

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zabývá dopadem na ženy v rámci izraelsko-palestinského konfliktu. Izraelsko-palestinský konflikt těžce dopadá na každodenní život žen v okupovaných oblastech. Práce rozebírá faktory ovlivňující situaci žen, dále chudobu, nezaměstnanost a zhoršený psychický a fyzický stav. Popíše také ženským aktivismus v okupovaných oblastech. Cílem práce je předložit souhrnné informace o zkoumané problematice, analyzovat situaci a její dopady.

Rozsah pracovní zprávy:	10 – 15 000 slov
Rozsah grafických prací:	Podle potřeb zadání
Forma zpracování bakalářské práce:	tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

ČEJKA, Marek. Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu. Barrister & Principal, 2013. ISBN 978-80-87474-90-7.
FAR, Vanessa. UNSCR 1325 and Women's Peace Activism in the Occupied Palestinian Territory: International Feminist Journal of Politics [online]. [cit. 2019-05-07]. DOI: 10.1080/14616742.2011.611661.
HILTMANN, Joost. Behind the Intifada: Labor and Women's Movements in the Occupied Territories. Princeton University Press, 1993. ISBN 9781400843763.
MAYER, Tamar. Women and the Israeli Occupation: The Politics of Change (Routledge International Studies of Women and Place). Routledge (December 10, 1994), 1994. ISBN 978-0415095464.
MONTGOMERY, Heather. Women and the Politics of Military Confrontation: Palestinian and Israeli Gendered Narratives of Dislocation. Berghahn Books, 2002, 2002. ISBN 1571814590, 9781571814593.
SHARONI, Simona. Gender and the Israeli-Palestinian Conflict: The Politics of Women's Resistance (Syracuse Studies on Peace and Conflict Resolution). Syracuse University Press, 1st edition, 1995. ISBN 978-0815602996.
TARAKI, Lisa. Living Palestine: Family Survival, Resistance, and Mobility under Occupation (Gender, Culture, and Politics in the Middle East). Syracuse University Press, 2006. ISBN 978-0815631347.
ZUREIK, Elia, David LYON a Yasmeen ABU-LABAN. Surveillance and Control in Israel/Palestine: Population, Territory and Power (Routledge Studies in Middle Eastern Politics). Routledge, 2011. ISBN 978-0415588614.

Vedoucí bakalářské práce:	Mgr. Nikola Medová Katedra rozvojových a environmentálních studií
---------------------------	--

Datum zadání bakalářské práce: 10. dubna 2019
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2020

V Olomouci dne 22. května 2019

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá dopadem izraelsko-palestinského konfliktu na ženy v okupovaných oblastech, v Pásmu Gazy a na Západním břehu Jordánu.

Práce popisuje složitý, politický právní status okupovaného palestinského území a postavení palestinských žen v palestinské společnosti. Práce rozebírá faktory ovlivňující situaci žen, dále chudobu, nezaměstnanost a zhoršený fyzický stav. Dále práce analyzuje dopady izraelské okupace na ženy. Pozornost bude zaměřena i na gender a s ním spojenou transformaci izraelsko-palestinského konfliktu. Popisuje také ženský aktivismus a příklady ženských iniciativ. Cílem práce je předložit souhrnné informace o zkoumané problematice a přiblížit, jaký dopad má ozbrojený konflikt na ženy a jak tento konflikt ovlivňuje ženy i kvůli genderovým rolím, které ve společnosti zastávají.

Klíčová slova

Izraelsko-palestinský konflikt, Pásmo Gazy, Západní břeh Jordánu, palestinské ženy, gender, aktivismus žen

Abstract

This bachelor thesis deals with the impact of the Israeli-Palestinian conflict on women in occupied territory, the Gaza Strip and the West Bank.

The thesis describes the complex political and legal status of the occupied Palestinian territory and the position of Palestinian women in Palestinian society. Furthermore, the work analyzes the effects of the Israeli occupation on women. The work analyzes factors influencing the situation of women, as well as poverty, unemployment and deteriorated physical condition. Attention will also be paid to the gender and related transformation of the Israeli-Palestinian conflict. It also describes women's activism and examples of women's initiatives. The aim of this work is to describe the impact of armed conflict on women and how this conflict affects women due to the gender roles they play in society.

Key words

Israeli-Palestinian conflict, Gaza Strip, West Bank, Palestinian women, gender, activism

Obsah

ABSTRAKT	6
SEZNAM ZKRATEK	10
ÚVOD.....	11
METODIKA A CÍLE PRÁCE	13
1 PALESTINSKÉ AUTONOMNÍ OBLASTI	15
1.1. PÁSMO GAZY.....	15
1.1.1 Historie území.....	15
1.1.2 Oddělení Pásma Gazy.....	17
1.1.3 Ekonomická a humanitární situace v Gaze	17
1.1.4 Hamás.....	18
1.2 ZÁPADNÍ BŘEH JORDÁNU	19
1.2.1 Historie území.....	19
1.2.2 Oddělení Západního břehu Jordánu	21
1.2.3 Problematika rozšiřujících se židovských osad.....	21
2 PALESTINSKÁ SAMOSPRÁVA.....	22
2.1 POLITICKÝ KONTEXT	22
2.1.1 Vnitřní politická propast.....	24
3 ŽENY V PALESTINSKÉ SPOLEČNOSTI.....	25
3.1 DISKRIMINACE A PŘÍSTUP KE SPRÁVEDLNOSTI	28
4 DEMOGRAFICKÉ A SOCIÁLNÍ TRENDY MEZI PALESTINSKÝMI ŽENAMI	30
4.1 POTRAVINOVÁ BEZPEČNOST A CHUDOBA	30
4.2 VZDĚLÁNÍ A GRAMOTNOST	30
4.3 NEZAMĚSTNANOST	31
4.4 PŘÍSTUP KE ZDRAVOTNÍ PÉČI.....	32

5	DOPAD OKUPACE NA PALESTINSKÉ ŽENY	34
5.1	BEZPEČNOSTNÍ SITUACE.....	34
5.2	DEMOLICE DOMŮ	35
5.3	SVOBODA POHYBU.....	36
5.4	SVÉVOLNÉ ZADRŽOVÁNÍ.....	38
6	GENDER A TRANSFORMACE IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU	39
6.1	SPOJENECTVÍ ŽEN	41
6.2	AKTIVISMUS ŽEN	42
6.2.1	<i>Koalice žen za mír</i>	44
6.3	NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN, RADA BEZPEČNOSTI OSN.....	45
6.3.1	<i>Cíle NAP</i>	46
6.4	HLAVNÍ PŘEKÁŽKY OVLIVŇUJÍCÍ ORGANIZACE ŽEN.....	46
	ZÁVĚR.....	48
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50

Seznam zkratek

OSN Organizace spojených národů (*United Nations*)

OOP Organizace pro osvobození Palestiny (*Palestine Liberation Organization*)

PNA Palestinská autonomie (*Palestinian National Authority*)

HDP Hrubý domácí produkt (*Gross Domestic Product*)

WHO Světová zdravotnická organizace (*World Health Organization*)

OPT Okupované palestinské území (*occupied Palestinian territory*)

PA Palestinská samospráva (*Palestinian Authority*)

WCLAC Ženské centrum pro právní pomoc a poradenství (*Women's center for legal aid and counselling*)

HRW (*Human Rights Watch*)

CEDAW Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (*Committee on the Elimination of Discrimination against Women*)

PLC Palestinská zákonodárná rada (*Palestinian Legislative Council*)

OCHA Úřad OSN pro koordinaci humanitárních záležitostí (*UN Office for the Coordination Humanitarian Affairs*)

DCI (*Defense for Children Palestine*)

CWP Koalice žen za mír (*Coalition of Women for Peace*)

UNFPA Populační fond OSN (*United Nations Population Fund*)

WB Světová banka (*World Bank*)

GBV Genderově podmíněné násilí (*Gender-based violence*)

Úvod

V této bakalářské práci se zabývám izraelsko-palestinským konfliktem a jeho dopadem na ženy v okupovaných oblastech, v Pásmu Gazy a na Západním břehu Jordánu. Je zřejmé, že zkušenosti žen z různých skupin v tomto asymetrickém konfliktu mezi Izraelem a Palestinci se od sebe velmi liší. Každodenní život izraelských žen v Izraeli je nesrovnatelný se situací žen v Gaze nebo na Západním břehu Jordánu.

Izraelsko-palestinský konflikt jistě patří k nejzávažnějším mezinárodním konfliktům, jak dvacátého, tak i současného století. Svou složitostí a intenzitou, která se v průběhu času mění, tento konflikt už od svého vzniku ovlivňuje světovou politiku a mezinárodní vztahy.

Palestinské ženy na Západním břehu Jordánu a v Gaze jsou ovlivněny dvěma vzájemně propojenými systémy útlaku, a to okupací a patriarchátem. Bezpečnostní politiky používané izraelskou armádou jsou obzvlášť škodlivé pro ženy, které mají podřízené postavení ve společnosti. Dopad ozbrojeného konfliktu ovlivňuje ženy a muže odlišně kvůli různým genderovým rolím, které ve společnosti zaujímají. Sexuální násilí a znásilňování jsou částečně aspektem podřízeného postavení žen. Například byl vyvíjen silný tlak na palestinské ženy, aby v zájmu národního boje porodily mnoho dětí. Tento reprodukční aspekt žen má pravděpodobně důsledky pro sociální postavení žen a pro stavbu národa (Yuval-Davies, 1997). Zákaz potratů a kontrola jiných reprodukčních práv žen v jistém smyslu signalizuje zacházení se ženami jako s majetkem státu (Sharoni, 1995).

Palestinské ženy čelí násilí a ponižování izraelskou okupací, stejně jako násilí a diskriminaci ve své vlastní společnosti. Stávající zákony na okupovaném palestinském území jsou často diskriminační a neposkytují ženám dostatečnou ochranu. Pokrok v reformě brzdí klasický patriarchát stejně jako roztříštěná a omezená autonomie Palestinské samosprávy. Palestině zabránila izraelská okupace v rozvoji nezávislých a stabilních právních a politických systémů a institucí. Ty, které se objevily za poslední roky, do značné míry selhaly kvůli pokračujícímu popírání palestinské suverenity a komplikacím vyplývajícím ze složité mozaiky právních systémů a jurisdikcí státu (Sharoni, 1995).

Palestinské ženy jsou také vystaveny násilí a ponižování ze strany izraelských vojáků a osadníků a dalšímu porušování lidských práv způsobeného vojenskými vpády, dělící stěnou, neustálým rozšiřováním nelegálních osad, demolicí domů, režimem uzavření a souvisejícími

kontrolami. Pachatelé těchto zločinů mohou jednat beztrestně. Palestinský systém je z velké části neschopný a izraelský systém není ochoten adekvátně vyšetřit a vyvodit odpovědnost. Mezinárodní právní mechanismy neposkytují účinnou ochranu palestinských žen (Rought-Brooks, 2010).

S Izraelem sousedí dvě oddělená území se společným názvem Autonomní území pod Palestinskou národní správou tyto enklávy nejsou oficiálním státem. Palestinské autonomní oblasti jsou dva geograficky nezávislé územní celky, Západní břeh Jordánu a Pásmo Gazy. V roce 1947 rozhodnutím Organizace spojených národů měly na území britského mandátu Palestina vzniknout dva státy. Jeden měl být židovský a druhý arabský. Na jedné straně stála sionistická hnutí, která se o vznik samostatného státu pokoušela od 19 století, a na té druhé arabské země, pro které byly jakékoliv ústupky sionistům nepřijatelné a které vznik a podporu nového arabského státu v sousedství bojkotovaly. Když byla 14.5. 1948 podepsána deklarace nezávislosti oficiálně ustanovující Stát Izrael jako židovský stát s možností svobodného vyznání pro jeho obyvatele, vyhlásila Liga arabských států předem deklarovanou válku. Izrael však arabské země nejenže odrazil, ale dokonce svá území rozšířil. Od té doby panuje mezi židovským státem a okolními arabskými zeměmi neshoda (Gilbert, 2002).

Izraelsko-palestinský konflikt je skutečně identifikován jako neřešitelný konflikt. Nevyřešitelné konflikty přetrvávají po dlouhou dobu (alespoň jedna generace), takže alespoň jedna generace nezná žádnou jinou realitu. Tyto konflikty způsobují vážné negativní zkušenosti dotyčné populaci. Mezi takové zážitky a emoce patří pocity neustálého ohrožení, stres, bolest, vyčerpání, zármutek, trauma, utrpení, strádání a náklady jak z lidského, tak materiálního hlediska (Kriesberg, 1993).

Izraelsko-palestinský konflikt je širší problém zahrnující kromě geografických otázek i ekonomické, historické, filozofické, politické a náboženské problémy. Izraelsko-palestinský konflikt je důsledek množství sporů pramenících v nekončících argumentech obou zúčastněných stran (Čejka, 2013).

Vycházet ze zkušenosti žen by nás mohlo mnoho naučit o povaze konfliktů. Feministické studie rozšířily definici bezpečnosti a šly do hloubky, aby se dostaly za mužskou mytologii válečník/ochránce, která má tendenci zobrazovat válku a konflikty archetypálními (genderovými) a často nacionalistickými pojmy a odhalit narůstající utrpení, které ženy a děti

snášely smrtí, znásilněním, vysídlením a deprivací, a také mnoho rolí, které si ženy vytvářely při budování míru a spolenectví (Kriesberg, 1993).

Metodika a cíle práce

Cílem této bakalářské práce je analýza dopadu izraelsko-palestinského konfliktu na ženy v okupovaných oblastech. Hlavní použitou metodou je rešerše literatury a kompilace. Hlavním zdrojem byly knihy, odborné články a studie, publikace, zprávy a reporty mezinárodních organizací. Zdroje jsou převážně v anglickém jazyce a byly hledány zejména v databázích Google scholar, JSTOR a Science Direct. V neposlední řadě byly jako zdroje využity zprávy a reporty od organizací jako OSN, WHO, WB, které byly stěžejní především pro získání informací o aktuální situaci.

První část se zaměří na stručnou charakteristiku palestinských autonomních oblastí. Nejprve popíši historii a vývoj území v průběhu let. V podkapitolách této části se zaměřím na ekonomicko-politický vývoj a současnou situaci na území Pásmo Gazy a Západního břehu Jordánu. Práce v této části přiblíží kontext izraelsko-palestinského konfliktu a jeho význam pro ženy v okupovaných oblastech. Pro zpracování této části byla stěžejní literatura zabývající se samostatným konfliktem. Jednou z těchto publikací byla od autora M. Čejky *Izrael a Palestina – Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Dále pak knihy *Arabsko-izraelské války* od autora Chaima Herzoga a *A History of the Israeli-Palestinian Conflict* od autora Mark Tessler.

V druhé části bude analyzována samospráva a palestinské ženy v palestinské společnosti. Popíšu diskriminace na základě pohlaví. V této části jsem čerpala z akademických a odborných článků. Stěžejní literaturou mi byl akademický článek *The Palestinian Women's Movement: Agent of Democracy in a Future State* od autorky Andrea Barron.

Třetí část představuje socioekonomické ukazatele, které definují životy žen a dívek ve státě Palestina. Poskytuje informace o životní úrovni žen, kde blokáda v kombinaci s eskalací násilí a dlouhodobým politickým rozdělením mezi palestinskou vládou a faktickými úřady, vedlo k dalšímu zhoršování životních podmínek žen a dívek v okupovaných oblastech a prohloubilo jejich zranitelnost. Zde jsem čerpala z reportů OSN.

Ve čtvrté části se zaměřím na přímý dopad izraelské okupace na ženy. Pozornost bude zaměřena na demolici domů, což je jedna z izraelských politik, která ničí životy, zejména pokud jde o ženy a děti. Dále se zaměřím na omezenou svobodu pohybu kvůli separační bariéře, neustálému rozšiřování nelegálních izraelských osad. Dále popíšu i svévolné zadržování a věznění. Zde byli stěžejní reporty z mezinárodních organizací a akademické články. Zejména akademický článek *Palestinian Women: Caught in the Cross Fire Between Occupation and Patriarchy* od Hannah Rought-Brooks.

V poslední části popíšu gender a sním spojenou transformaci izraelsko-palestinského konfliktu. Stěžejní literaturou je kniha od autorky *Simony Sharoni: Gender and the Israeli-Palestinian Conflict: The Politics of Women's Resistance*. V podkapitole se zaměřím na spojenectví žen, která popíše schopnost žen překonat jejich rozdíly a budovat spojenectví. Další kapitolou je aktivismus žen. Uvedu a popíšu příklady ženských iniciativ. Také představím Národní akční plán Rady bezpečnost OSN a jeho cíle. V poslední kapitole analyzuji hlavní překážky ovlivňující organizace žen.

1 Palestinské autonomní oblasti

Palestinské autonomní území, souhrnně označováno jako Palestina. Jedná se o jednu z nejdéle obydlených oblastí na světě. Území leží v jihozápadní Asii a skládá se z Pásma Gazy a Západního břehu Jordánu. Tyto dvě části nejsou propojené, vzdušnou čarou je dělí přibližně čtyřicetkilometrová vzdálenost (Čejka, 2013).

1.1. Pásmo Gazy

1.1.1 Historie území

Pásmo Gazy leží na pobřeží Středozemního moře a sousedí s Izraelem a Egyptem. Jeho celková rozloha činí 360 km² a žije zde cca 1,8 milionů obyvatel (The World Factbook, 2021).

Osídlení Gazy sahá až do doby bronzové, kdy ji středověcí Egypťané využívali jako obchodní středisko. V roce 63 př. n. l. se Gaza stala součástí římské provincie Judea, později přejmenované na Syria Palaestina. Koncem 4. století donutil biskup Porfuis obyvatele Gazy konvertovat ke křesťanství. V roce 635 dorazili muslimové a kostely proměnili v mešity. V roce 1516 začala vláda Osmanů, která vydržela do roku 1917, kdy oblast převzali Britové (Čejka, 2013).

Během první světové války bombardovalo Gazu britské letectvo v boji o Palestinu s Turky. Gaza byla pod správou britského mandátu až do roku 1948. Po vzniku Izraele začaly do oblasti proudit davy palestinských uprchlíků a počet obyvatel během několika měsíců výrazně stoupl. Na vyhlášení nezávislosti Izraele v roce 1948 okamžitě reagoval Egypt okupací Gazy. Během okupace došlo k rozsáhlé bytové výstavbě, ale když v roce 1967 egyptský prezident Gamál Násir uzavřel Tiranskou úžinu, propukla šestidenní válka a Izrael převzal nad Gazou kontrolu (Herzog, 2008).

V sedmdesátých letech přišli první izraelští osadníci a narůstající napětí podněcovalo palestinský aktivismus a konflikty. V roce 1987 se zformovalo radikální islámské hnutí Hamás a začala první intifáda¹ (Herzog, 2008).

¹ Intifáda je arabský výraz pro povstání, používá se v souvislosti s ozbrojeným bojem Palestinců proti Izraeli (Čejka, 2013).

Na počátku 90. let se správa měst v Pásmu Gazy přesunula do rukou nově vzniklé Palestinské samosprávy, a to na základě dohody z Osla. Ta byla v roce 1993 podepsána předsedou izraelské vlády Jicchakem Rabinem a předsedou OOP (Organizace pro osvobození Palestiny) Jásirem Arafatem. Po mírové dohodě z Osla následovalo období klidu a v roce 1994 převzala Palestinská samospráva administrativní správu nad částí Gazy. Jednání o převzetí stálé kontroly Palestinskou samosprávou však selhala a v září 2000 vypukla druhá intifáda, během níž došlo k mnoha sebevražděným útokům, které provádělo hnutí Hamás. Na to reagoval Izrael odvetným leteckým úderem. Pod mezinárodním tlakem a ve snaze zlepšit bezpečnost Izraele se v roce 2005 Izrael stáhl z území Pásmu Gazy, a to včetně armádních jednotek spolu s veškerou vojenskou technikou a také všichni izraelští osadníci. Poté propukl boj o moc v Palestině, který vyvrcholil vítězstvím Hamásu ve volbách v lednu 2006. V důsledku voleb byla zrušena většina mezinárodní pomoci v Gaze. V roce 2007 vypukly násilné nepokoje mezi Palestinci, když Hamás přebíral moc od Fatahu² (Čejka, 2013).

Od roku 2007 je v moci islamistické organizace Hamás. Proti Pásmu Gazy je od roku 2007 ze strany Izraele uplatňována pozemní, námořní a vzdušná blokáda. Jako důvod k bloádě jsou uváděny obavy o bezpečnost. Blokáda je z humanitárních důvodů kritizována ze strany OSN a různých lidskoprávních organizací (OCHA, 2017).

Po válce s Izraelem v roce 2014 zůstalo podle odhadů OSN přes 100 000 obyvatel bez domova a izraelské bomby zničily celé čtvrti ve městech. Válka v roce 2014 znamenala pro Gazu a Izrael předěl. Během mírových jednání v Káhiře požadoval Hamás ukončení blokády a souhlas s vybudováním přístavu a letiště, ale po třech letech bylo jediným výsledkem mírné rozšíření zóny rybolovu u pobřeží Gazy. Hned po válce obvinil Izrael Hamás z toho, že beton dovážený do Gazy za účelem obnovy infrastruktury využil k výstavbě tunelů, které vedly na izraelské území a měly usnadnit útoky na izraelská města a vesnice (OCHA, 2017).

Mezinárodně izolovaný Hamás, který se odcizil Fatahu i Palestinské samosprávě a ztrácí podporu jak umírněných, tak radikálů, je od války v roce 2014 zatlačován do kouta – a s ním 1,8 milionů obyvatel Gazy, jimž vládne. Vzhledem k tomu panuje obava, že další konflikt s Izraelem není jen pravděpodobný, ale nevyhnutelný (Jewish Virtual Library, 2016).

² Fatah je sekulární organizace založená v 50. letech v Kuvajtu. Jedná se o hlavní dominantní stranu a militantní křídlo OOP. V roce 1959 jej založil Jásir Arafat (1929–2004) s několika palestinskými uprchlíky (Čejka, 2013).

1.1.2 Oddělení Pásma Gazy

Na základě dohod z Osla bylo z Pásma Gazy staženo izraelské vojsko, jehož funkci měla částečně nově zastávat bezpečnostní bariéra budovaná od roku 1994. Jejím cílem bylo zabránit palestinským teroristům pronikat na izraelská území a k opěrným bodům izraelských obranných sil. Bariéra oddělující Izrael od Pásma Gazy byla dokončena v roce 1996. O devět let později bylo dokončeno oddělení palestinského území i na hranici s Egyptem. Právně byla ukotvena tak, že slouží pouze k účelům naplnění příslušných dohod, nikoli ke stanovení budoucích hranic (Herzog, 2008).

První významnou zkouškou účinnosti bariéry byla Druhá intifáda, kdy se od jejího vypuknutí v roce 2000 nepodařilo tři roky proniknout na izraelská území žádnému teroristovi. Palestinci z Pásma Gazy tak měli za cíl výhradně izraelské ozbrojené jednotky a osady uvnitř prostoru – na rozdíl od Palestinců sídlících na Západním břehu Jordánu, kteří do izraelských městských center pronikali s lehkostí (Herzog, 2008).

1.1.3 Ekonomická a humanitární situace v Gaze

Socioekonomické podmínky na okupovaném palestinském území jsou stále horší. Vysoká míra chudoby a nezaměstnanosti přetrvává. Přetrvávající okupace a pokles dárcovské pomoci ohrožují samotnou existenci PNA (Palestinian National Authority). Důvodů stávající krize je několik, například fragmentace a omezení mobility podporující chudobu. Překážky pohybu palestinských pracovníků mají značné lidské a ekonomické důsledky (UNCTAD, 2020).

V Gaze je chudoba spojena se značným nedostatkem čisté vody, elektřiny a dalších základních služeb, jako je zdravotní péče, vzdělání a kanalizace. Uzavření a omezení a chronická energetická krize narušily dostupnost a kvalitu zdravotnických služeb. Kontrola 85 % palestinských zdrojů ze strany Izraele nutí okupované Palestince ke koupi 22 % své potřeby vody od národní vodárenské společnosti Izraele. (UNCTAD, 2020).

Významným zdrojem obživy obyvatelstva byl v Gaze historicky rybářský průmysl. Omezení přístupu k moři ze strany Izraele, zákaz vývozu ryb a omezení dovozu základního vybavení velmi omezil průmysl (UNCTAD, 2020). Důvodů stávající krize je několik. Když v roce 2006 získal Hamás většinu křesel v Palestinské národní radě, následovaly násilné střety a

konflikty s konkurenční organizací Fatah. Obě strany zabředly do vzájemných únosů, útoků a atentátů. Hamás následně převzal moc v Gaze. Izrael spolu s Egyptem v reakci nato prosadil přísná omezení o dovozu a vývozu zboží do této oblasti. Stěžejní příčinou současné krize také byly a stále jsou vojenské operace Izraele proti Hamásu a konflikty mezi těmito dvěma stranami, které již vedly ke zničení většiny infrastruktury, zemědělské úrodné půdy, průmyslových zařízení apod. (ESCWA, 2020)

Izraelská vláda pokračovala v prosazování přísných a diskriminačních omezení lidských práv Palestinců, omezila pohyb osob a zboží do Pásma Gazy, a usnadnila přesun izraelských občanů do osad na okupovaném Západním břehu Jordánu, což je podle mezinárodního humanitárního práva nezákonná praxe. Izrael ukládá rozsáhlá omezení pohybu osob a zboží do a z Pásma Gazy. Obecný zákaz cestování vylučuje pouze to, co Izrael nazývá „výjimečnými humanitárními případy“, což znamená většinou lékařské pacienty a jejich společníky, stejně jako prominentní podnikatele, kteří mohou získat povolení. Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) armáda v prvních devíti měsících roku 2019 popřela nebo nedokázala včas reagovat na 34 % žádostí o povolení k výjezdu od Palestinců s plánovaným lékařským výkonem mimo Gazu. Míra odmítnutí nebo zpoždění u žádostí o zraněné při demonstracích podél plotů oddělujících Izrael a Gazu je 82 % (HRW, 2020).

V období od května do listopadu 2019 Izrael několikrát reagoval na odpálení raket nebo zápalných balónů z Gazy do Izraele omezením přístupu rybářů do teritoriálních vod Gazy, uzavřením izraelských přechodů do Gazy, blokováním pohybu osob a zboží a snižováním dovozu pohonných hmot. Tato opatření představují kolektivní trest v rozporu s mezinárodním humanitárním právem (HRW, 2020).

1.1.4 Hamás

Hamás je nejznámějším palestinským radikálně islamistickým hnutím. V roce 1987 založili islámští lídři v Gaze palestinské křídlo egyptského Muslimského bratrstva. Tato islámská organizace usiluje o vytvoření Palestinského islámského státu na celém dnešním území Izraele, Západního břehu Jordánu a Gazy. Hamás je řadou zemí (Izrael, USA, Velká Británie, státy EU) považován za teroristickou skupinu. Vedle nepřátelství s Izraelem má Hamás konfliktní vztahy i s palestinským sekulárně nacionalistickým hnutím Fatah. To dlouhou dobu ovládal Jásir

Arafat. Nepřátelství mezi Hamásem a Fatahem vygradovalo hlavně po volbách v roce 2006, ve kterých Hamás nečekaně zvítězil. Jedním z důvodů vedoucím k jeho vítězství byl fakt, že civilní křídlo Hamásu si zakládalo na boji proti korupci, zatímco Fatah měl v tomto ohledu velmi špatnou pověst. Následný konflikt s Fatahem, který se nechtěl vzdát svých pozic, eskaloval v ozbrojený konflikt s prvky občanské války. V Palestině nastalo dvojvládí. Pásmo Gazy se dostalo prakticky pod výhradní kontrolu Hamásu, zatímco na Západním břehu udržel svou moc Fatah (Higgins, 2009).

Začátkem 90. let minulého století Hamás, který je financován zeměmi v Perském zálivu a Íránem, získal oblibu Palestinců nejen díky své nekompromisní opozici vůči Izraeli, ale také proto, že v chudých oblastech stavěl zdravotnická střediska a školy. Byl vnímán jako pobožný a čestný. I když jsou ve světě medializovány hlavně teroristické akce Hamásu, hnutí dlouho budovalo „sociální křídlo“. To rozvinulo charitativní činnost mezi Palestinci, zvláště pak v chudším Pásmu Gazy. Vláda Hamásu odmítla uznat Izrael, ustoupit od násilí nebo přijmout dohody s Izraelem podepsané Palestinskou samosprávou. V roce 2007 vyhnal Hamás Fatah z Gazy, potlačil protesty a zahájil raketové útoky na izraelská města a vesnice. V reakci na to zavedl Izrael částečnou blokádu Gazy (Tessler, 1994; Jewish Virtual Library, 2021).

1.2 Západní břeh Jordánu

Západní břeh Jordánu se nachází ve vnitrozemí mezi Izraelem a Jordánskem s celkovou rozlohou 5 760 km² a populací cca 2,8 milionů obyvatel. Na území žijí kromě palestinských Arabů také židovští osadníci. Nachází se zde hlavní město Ramalláh, které je sídlem správních orgánů a plní funkci politického centra. Samotní Palestinci uznávají jako své hlavní město Jeruzalém, resp. jeho východní část (Čejka, 2013; The World Factbook, 2021).

1.2.1 Historie území

Geografické označení Západní břeh vzniklo v roce 1948 po arabsko-izraelské válce, jejímž důsledkem bylo, že oblasti na sever, východ a jih od Jeruzaléma, tedy 22 % mandátní Palestiny

dnes známé jako Západní břeh, připadly Jordánsku. Název je odvozený od polohy oblasti ležící na západním břehu Jordánu (Čejka, 2013).

Během arabsko-izraelské války v roce 1948 Jordánsko okupovalo Západní břeh a později anektovalo, ale v roce 1967 během šestidenní války připadla kontrola této oblasti Izraeli. V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století Jordánsko usilovalo o sjednocení se Západním břehem, ale v roce 1988 přenechalo všechny nároky Organizaci pro osvobození Palestiny (OOP). Organizace pro osvobození Palestiny založená v roce 1964 je koalicí palestinských frakcí. Valné shromáždění OSN uznalo organizaci za „představitele palestinského lidu“ v roce 1974 (Tucker, 2010).

V roce 1987 propukla první intifáda, která trvala do roku 1993. Nepokoje ukončilo podepsání mírové dohody v Oslu. Vzájemná dohoda mezi Izraelem a OOP předávala kontrolu nad některými oblastmi nově vytvořené Palestinské samosprávě, což naznačovalo možnost budoucí existence palestinského státu. Žádná ze stran nebyla s dohodou a jejími následky spokojena. Násilí pokračovalo a stálo životy Izraelců a Palestinců (Čejka, 2013).

Druhá intifáda (2000–2005) přinesla nejhorší násilí za dlouhou dobu. Krvavé střety a vojenské útoky stály tisíce životů. V reakci na konflikt nechal Izrael postavit bezpečnostní bariéru oddělující Západní břeh od Izraele. Řada úseků zdi obklopuje izraelské osady a Palestince odděluje od jejich vesnic, škol a zemědělské půdy. Palestinci ji nazývají „zeď apartheidu“ a nahlízejí na ni jako na cílenou kampaň směřující k zabránění půdy. V částech, kde zeď vede vesnicemi, se pravidelně pořádají demonstrace. Izraelská armáda davy běžně rozhání a demonstranti bývají často zranění či zabiti (Chapman, 2011).

O rok později vypukla občanská válka mezi zastánci Hamásu a Fatahu, po níž zůstal vůdčí silou v Gaze Hamás, zatímco na Západním břehu Fatah. Demonstrace po celém Západním břehu zesílily během občanské války v Gaze v roce 2014. Násilí pokračovalo i v roce 2015. Nespokojenost Palestinců zároveň roste i proto, že izraelská vláda pokračuje v rozšiřování izraelských osad v oblasti. Palestinci se nadále snaží budovat vlastní instituce a hospodářství, také se domáhají práva na nezávislou vlast (Jewish Virtual Library, 2021).

1.2.2 Oddělení Západního břehu Jordánu

V roce 2002 se veřejně začalo diskutovat o výstavbě bariéry mezi Západním břehem Jordánu a Izraelem. Stavba od sebe měla oddělit Palestince a Židy, podobně jako tomu bylo už delší dobu v případě Pásma Gazy. Oficiální izraelské zdroje hovořily o stavbě jako o bezpečnostní bariéře mající zabránit průniku palestinských teroristů na izraelská území (Čejka, 2013).

Stavba byla z počátku obyvateli Západního břehu Jordánu, tedy převážně Palestinci, vnímána pozitivně. Domnívali se totiž, že by v budoucnu mohla sloužit k vymezení hranic. Naopak prudký odpor byl zaznamenán na straně židovských osadníků, kteří měli obavy, že by mohli skončit na straně oddělené od Izraele s palestinskou většinou (Ježová, 2011).

Výstavba bariéry však negativně ovlivnila Palestince. Rozdělila pozemky, oddělila sousedy nebo oddělila obyvatele od zdroje vody – a především velmi výrazně omezila svobodný pohyb. Z města Kalkilíja například vytvořila bariéra enklávu s jediným možným migračním koridorem, na kterém je navíc umístěn izraelský checkpoint. Na mezinárodním poli se výstavba této bariéry stala okamžitě terčem kritiky. Panoval názor, že pokud by lépe a přesněji vystihovala etnické rozložení, mohla by fungovat nejen jako bariéra proti nelegální migraci, ale zároveň i položit přesnější obrysy budoucího palestinského státu (Čejka, 2013).

1.2.3 Problematika rozšiřujících se židovských osad

Jedním z největších současných problémů týkajících se Západního břehu Jordánu, je neustálé rozšiřování židovských osad v této oblasti na úkor palestinského obyvatelstva, a to i přes silnou mezinárodní kritiku. Většina mezinárodního společenství, s poukazem na mezinárodní právo a oficiální stanovisko OSN, považuje izraelské osady za ilegální. Kritici státu Izrael považují osidlovací politiku za namířenou proti Palestincům. Osady jsou umístěny na území, které je pod vojenskou správou a není formálně součástí Izraele. Právo Židů usazovat se na těchto územích bylo podle izraelské vlády zakotveno při zřizování Britského mandátu Palestina. Izrael považuje Západní břeh Jordánu za sporné nikoliv okupované území. Izraelská vláda stále v rozšiřování osad pokračuje. Jsou budovány a podporovány izraelskou vládou a mají za cíl rozprostřít židovskou populaci uvnitř palestinských oblastí (Erlanger, 2006).

2 Palestinská samospráva

2.1 Politický kontext

Na okupovaném Západním břehu Jordánu včetně Východního Jeruzaléma a Gazy platí mezinárodní právo v oblasti lidských práv a mezinárodní humanitární právo. Na základě dohod z Osla z roku 1993 mezi palestinskou Organizací pro osvobození (OOP) a mezi vládou Izraele byla Palestinská samospráva založena v roce 1994 jako uznaný řídicí orgán Západního břehu Jordánu a Pásma Gazy. Dohoda z Osla II rozdělila Západní břeh na tři správní zóny. Oblast A je pod palestinskou civilní jurisdikcí a bezpečnostní kontrolou. Palestinci zde mají absolutní civilní i bezpečnostní samosprávu. Oblast B rozšiřuje zónu A, zahrnuje hustě osídlené venkovské oblasti Západního břehu, přibližně 450 malých měst a vesniček. V této oblasti mají Palestinci samosprávu vztahující se pouze na civilní záležitosti, o bezpečnost se stará Izrael. Oblast C je pod plnou izraelskou civilní a bezpečnostní kontrolou. Jednalo se v podstatě o nejspornější oblasti celého konfliktu, jako byly Východní Jeruzalém, židovské osady na palestinských územích, pohraniční oblasti a vojenské základny (ESCWA, 2020).

Za 25 let od podpisu první dohody nedošlo k žádnému politickému pokroku v převodu kontroly nad oblastí C, která zahrnuje více než 60 % Západního břehu, na vládu Palestiny. Izraelská kontrola nad oblastí C se skutečně ještě více vžila. Schopnost palestinské vlády prosazovat její zákony v oblasti C a její schopnost rozšířit tolik potřebné veřejné služby včetně zdravotnictví, služeb v oblasti vzdělávání a ochrany žen a dívek ve zranitelných komunitách (které izraelská vláda neposkytuje navzdory požadavku mezinárodního práva) je nedostatečná. Očekává se, že tento nedostatečný pokrok prodlouží negativní ukazatele vývoje, a to zejména u žen a dívek v nejvíce marginalizovaných oblastech (UN-Habitat, 2018).

Východní Jeruzalém, okupovaný Izraelem od roku 1967, byl oficiálně a jednostranně anektován Izraelem v roce 1980 přijetím základního zákona, kde byl Jeruzalém, označen jako hlavní město Izraele. Tento akt porušil mezinárodní zákon, byl odsouzený Radou bezpečnosti a byl považován za neplatný. Izrael pokračoval s uplatňováním svého občanského práva ve Východním Jeruzalémě, i když podle mezinárodního práva zůstává okupovaným územím. Izraelská vláda pokračovala v politice fyzického, politického a ekonomického oddělení

Východního Jeruzaléma od zbytku Západního břehu Jordánu a de facto v anexi oblastí obklopujících město (OCHA, 2020).

V roce 2005 Izrael rozložil osady v Gaze a stáhl své síly v rámci jednostranného plánu na odpoutání se od této části okupovaného území. Od roku 2007 Izrael zavedl omezující blokádu Gazy, kde jsou téměř dva miliony obyvatel v zásadě uvězněny a je jim odepřen volný přístup na zbytek okupovaného palestinského území a do vnějšího světa. Gaza také utrpěla řadu izraelských vojenských útoků od zavedení blokády. Tyto události vedly ke katastrofickým životním podmínkám včetně extrémně vysoké chudoby a vysoké míry nezaměstnanosti. Rozhodnutí Spojených států ze dne 6. prosince 2017 uznat Jeruzalém za hlavní město Izraele a přemístit americké velvyslanectví v Izraeli z Tel Avivu do Jeruzaléma byla drtivou většinou členských států odsouzena za porušení příslušných rezolucí Rady bezpečnosti, mezinárodního práva a mezinárodního humanitárního práva. Toto rozhodnutí bylo rovněž vnímáno jako velká rána pro mírový proces z Osla, která vyústila v opuštění Spojených států jako prostředníka. Tento krok také posílil pocit beztrestnosti Izraele a posílil vnímání, že Izrael nebude skutečně nést odpovědnost za porušení různých nástrojů mezinárodního práva, mezi něž patří zvyšování počtu osad, reakce s větším násilím proti civilnímu obyvatelstvu a přijímání zákonů, které podkopávají vyhlídky na dvou státní řešení (ESCWA, 2020).

Z těchto důvodů zůstává okupované palestinské území místem aberací. Pokračující okupace se na celém území projevovala různými způsoby – trvalou blokadou a obléháním Pásma Gazy, zeď, kontrolní stanoviště, nelegální izraelské osady a opakované nájezdy na Západní břeh. Beztrestnost okupace má nepřiměřený dopad na veškeré palestinské obyvatelstvo včetně žen.

Složitý politický a právní status okupovaného palestinského území (OPT) je důležitý pro pochopení mechanismů okupace a prostředků kontroly, které omezují autonomii palestinského lidu. Tyto mechanismy zase vytvářejí překážky pro reformu v oblasti práv žen a pro správu a vymáhání práva (HRW, 2006).

PA navíc zdělila sotva fungující, nesouvislý soudní a legislativní systém, který si v posledních několika stoletích ponechal prvky různých koloniálních právních systémů uvalených na okupované palestinské území včetně osmanských, britských, egyptských, jordánských a izraelských systémů. Rovněž trpěla roztržitou právní a územní příslušností stanovenou podle dohod z Osla, podle ní mohou palestinské soudy projednávat

občanskoprávní a trestní věci vzniklé pouze v oblastech A a B, nikoli však C. Podle dohod z Oslav navíc palestinské soudy nemají jurisdikci nad izraelskými civilisty (včetně izraelských osadníků žijících v OPT) nebo izraelskými bezpečnostními silami působícími na okupovaném území. Tato omezená a rozdělená samostatnost velmi ztěžuje PA účinně vládnout, prosazovat zákony a vykonávat spravedlnost (HRW, 2006).

2.1.1 Vnitřní politická propast

Od násilného převzetí Gazy Hamásem v roce 2007 spravují Západní břeh a Gazu různé vlády. Mezinárodně uznaná vláda PS podporovaná Fatahem má nadále moc na většině Západního břehu, zatímco Gaza je pod vládou Hamásu, který se Izrael, Egypt, USA a mnoho arabských a evropských vlád snaží izolovat. Pokračující politické a administrativní rozdíly mezi Západním břehem a Gazou, zejména mezi hnutími Fatah a Hamás, a pozastavení Palestinské legislativní rady (PLC) od roku 2007 dále bránily tvorbě vnitrostátních politik, legislativním reformám a hospodářskému rozvoji (UNSCO, 2018).

S prohloubením politické propasti, vláda Palestiny zavedla řadu finančních opatření k ukončení dotací de facto orgánům v Gaze, a to včetně snížení počtu zaměstnanců ve veřejné správě. Krize palestinské správy a související opatření ještě prohloubily humanitární krizi v Gaze (UNSCO, 2018).

3 Ženy v palestinské společnosti

Po podpisu dohod z Osla a vzniku PS se mnoho ženských hnutí domnívalo, že to bude důležité období pro prosazování ženské agendy a zajištění aktivní účasti žen na formování budoucího palestinského státu, aby se zajistila rovná práva. V letech následujících po procesu z Osla vypracovalo palestinské ženské hnutí ambiciózní program pro práva žen s cílem zlepšit právní, sociální, vzdělávací, pracovní a politické postavení žen ve všech oblastech palestinské společnosti (Baron, 2002).

Baron jmenuje WCLAC jako jednu z palestinských organizací zapojených do ženského hnutí, které chválí za vytvoření demokratické politické subkultury, která si cení tolerance vůči politickým rozdílům. Od druhé intifády jim však došlo, že problematiku práv žen nelze řešit izolovaně. V každé oblasti, v níž se organizace snaží zlepšit život žen, se okupací vytváří bariéra nebo další problém (Rought-Brooks, 2010).

Palestinské ženy v současnosti čelí dvěma hlavními typům překážek. Těm, které vyplývají z jejich vlastní kultury a společnosti, a těm, které jsou ukládány v důsledku okupace, války a občanských nepokojů. Na domácí frontě podléhají ženy omezujícím zákonům o osobním stavu, které zachovávají diskriminační ustanovení týkající se manželství, rozvodu a péče o dítě. Domácí násilí zůstává významným problémem a násilí na ženách se v posledních letech zvýšilo. Diskriminační zákony a tradice také ovlivňují dědictví, výživné a pracovní příležitosti žen, čímž snižují jejich ekonomickou autonomii a činí je náchylnějšími k chudobě. Navíc se zdá, že některé segmenty společnosti rostou konzervativněji a vracejí se k tradičním hodnotám (Azzouni, 2010).

Palestinská společnost – konkrétně palestinské ženy – snášela těžkosti a pohromy v důsledku brutální izraelské agrese a hospodářského obléhání uvaleného na palestinské území, a to počínaje válkou v roce 1948 po okupaci Západního břehu Jordánu v roce 1967 až po poslední agresi proti Pásmu Gazy v roce 2014 a pokračující nestabilitou na okupovaných palestinských územích. Odepřením základních práv byly postiženy zejména ženy. Příležitosti pro ženy se nemohou stát realitou bez jasné strategické vize a vytvoření institucionálních mechanismů a právní infrastruktury pro jejich provádění. Tato vize se musí točit kolem demokracie, spravedlnosti a dodržování lidských práv žen, aby poskytla vhodný sociální,

zdravotní a vzdělávací systém, který zajistí aktivní a skutečnou účast a posune společnost v politickém, sociálním a ekonomickém systému (UNSCR, 2017).

Veškeré diskuse o ústavě Palestiny, jejích zákonech a jejich dopadu na ženy se nicméně musí zabývat omezeními kladenými izraelskou okupací, která silně ovlivňuje způsoby, kterými PS řídí své záležitosti, jak Palestinci vedou svůj každodenní život a osobní bezpečnost všech Palestinců. Oblasti, na něž se vztahuje pravidlo PS, spolu nesousedí, jsou však odděleny četnými kontrolními body a jinými fyzickými a administrativními překážkami, které postavily izraelské orgány. Tyto bariéry významně omezily svobodu pohybu Palestinců. Zvýšený počet kontrolních bodů a výstavba separační zdi Západního břehu zhoršily sociální a ekonomické podmínky pro všechny Palestince. Zejména ženy zažívají další odloučení od svých rodin, ztrátu zemědělské půdy, vodních zdrojů, škol a nemocnic (Azzouni, 2010).

Instituce PS jsou stále nefunkční, z velké části kvůli zničení izraelských ministerstev a policejních stanic a omezením pohybu policejních sil, které je způsobeno zátarasy a kontrolními stanovišti. Kromě toho se pachatelé (ať už trestní, nebo ti, kteří se jednoduše snaží vyhnout odpovědnosti za rozvody nebo dohody o výživném) mohou jednoduše přestěhovat do oblasti C, kde PS nemá jurisdikci. Instituce pro vymáhání práva a soudní instituce PS proto často přímo nejsou schopny prosazovat stávající zákony. To zdůrazňuje některé ze způsobů, jak okupace, která je hlavní příčinou této roztržité právní jurisdikce, vážně brání jak právní reformě, tak účinnému výkonu spravedlnosti (Azzouni, 2010).

Přesto je pro palestinské ženy naléhavě zapotřebí reformy a pokrok. V palestinské společnosti, zejména ve venkovských oblastech, klasický patriarchát usnadňuje vytváření kulturních rámců, které posilují podřadné postavení žen (Shaloub-Kevorkian, 2009). Stávající zákony nenabízejí ženám dostatečnou ochranu a jsou často diskriminační, dokonce přehlízejí druhořadé postavení žen ve společnosti. Jak bylo uvedeno výše, zákony jsou dále komplikovány skutečností, že si zachovávají prvky z koloniálních systémů. Existují zákony, které zajišťují beztrestnost a zahrnují ustanovení, která snižují tresty mužům. Deklarace nezávislého palestinského státu z roku 1988 zavázala Palestinu k plnění národních cílů zakládajících se na lidských právech žen. Článek 9 základního zákona rovněž stanoví závazky k rovnosti a nediskriminaci na základě pohlaví. V současné době však zákony a praxe zákona o osobním stavu neprovádějí zásadu rovnosti manželů – ani ve velmi důležitých oblastech neposkytují odpovídající ochranu ženám (Welchman, 2000).

Studie Human Rights Watch (HRW) z roku 2006 dospěla k závěru, že hlavními překážkami pro ženy hledající ochranu před domácím násilím jsou diskriminační zákony, které toto násilí páchají a udržují, a skutečná absence institucionalizovaných politik prevence násilí, pomoci obětem a odpovědnosti pachatelů. Studie HRW však nezahrnovala širší rámec, který „zahrnuje všudypřítomné násilí, kterému čelí palestinské ženy (muži a děti) z izraelské okupace, a izraelské obléhání proti palestinskému lidu“. Studie dále ignorovala absenci jurisdikce PS mimo oblast A a ignorovala odpovědnost okupačního orgánu za vymáhání smluv o lidských právech. Systém trestního soudnictví v OPT je plný diskriminačních a patriarchálních ustanovení. V současné době neexistují žádné konkrétní právní předpisy kriminalizující domácí násilí. Ženy mohou podat žalobu na manžela nebo rodinu za napadení, ale tyto případy se zřídka dostanou k soudům a policie často odmítá pomoci ženám, protože – stejně jako v mnoha jurisdikcích – je domácí násilí považováno za problém rodiny. Všechny tyto otázky naléhavě vyžadují reformu a změnu zákona (Rought-Brooks, 2010).

I přes tato omezení existují v poslední době ukazatele, že dochází k určitému pokroku. Například podpis palestinského prezidenta Mahmúda Abbáse na Konvenci o odstranění diskriminace žen (CEDAW) na Mezinárodní den žen v březnu 2009 a vytvoření Národního výboru pro boj proti násilí na ženách na úrovni ministrů ukazují na podporu nejvyšší úrovně pro agendu práv žen. I zde však hraje roli okupace, která brání Palestině v životaschopném stavu. Vzhledem k tomu, že není uznána jako stát, nemůže se Palestina účastnit procesu CEDAW počátečních a poté pravidelných kontrol, které se konají každé čtyři nebo pět let. Palestina nemůže předložit zprávu, která bude přezkoumána výborem CEDAW. Palestinská občanská společnost a ženské hnutí proto nemohou použít mechanismus stínové zprávy ke zdůraznění nedostatků a oblastí, které vyžadují reformu (Rought-Brooks, 2010).

V Pásmu Gazy čelí ženy různým výzvám orgánů Hamásu, které mají kontrolu nad tímto územím. Obecná situace, které lidé v Gaze čelí, je zatím zoufalá. Od doby, kdy volby v roce 2006 vyhrály orgány Hamásu, došlo k ekonomickému bojkotu, obléhání omezujícím základní zásoby, jakož i omezení pohybu osob a k pravidelnému vojenskému obléhání. Ty vedly k úplnému omezení Gazy, stěží fungující infrastruktury a humanitární katastrofě. Mezitím všechny tyto skutečnosti ukazují, že ženy v Gaze také zažívají zhoršení svých práv a politického postavení (Dugard, 2008; Goldstone, 2009).

3.1 Diskriminace a přístup ke spravedlnosti

Nestabilita domácí a mezinárodní politické situace Palestiny zabránila parlamentním diskusím o mnoha stěžejních zákonech, které ovlivňují životy žen – včetně zákona o občanství a trestního zákoníku. Přetrvává diskriminace na základě pohlaví a nedostatečný přístup ke spravedlnosti. Občanské společnosti chybí nezbytné právní nástroje a finanční zdroje pro boj proti takovému zacházení (Rought-Brooks, 2010).

Palestinské aktivistky za práva žen se aktivně účastní dialogu s PLC (Palestinian Legislative Council), která slouží jako parlament PS, ve snaze reformovat diskriminační zákony. Diskuse se týkala diskriminačních ustanovení týkajících se pracovních práv a vysokoškolského vzdělávání. Palestinské ženy nemají stejná občanská práva jako muži. Občanská práva se stále řídí zákony a předpisy platnými před izraelskou okupací v roce 1967, jordánský zákon o státní příslušnosti a jeho dodatky se uplatňují na Západním břehu Jordánu, zatímco egyptský zákon o státní příslušnosti platí v Gaze. Přístup ke spravedlnosti pro palestinské muže a ženy je omezen, a to zejména od začátku druhé intifády proti izraelské okupaci v roce 2000. Ženy čelí jedinečným výzvám s ohledem na strukturu prosazování práva, v níž dominují muži, a někdy i diskriminační, což dále oslabuje již nedostatečný právní rámec pro práva žen. Na základní úrovni nejsou ženy uznávány jako plnoprávné osoby před šarijskými soudy, kde se svědectví dvou žen rovná svědectví jednoho muže ve věcech týkajících se manželství, rozvodu a péče o děti. Ve všech ostatních věcech se však svědectví mužů a žen považují za rovnocenná. Ženy se někdy zdráhají vyhledat pomoc u soudů nebo donucovacích orgánů, zčásti proto, že převážnou většinu právníků a soudců tvoří muži. Akce Izraele navíc v kombinaci s nestabilní politickou situací často narušily účinnost a důvěryhodnost institucí PS. V reakci na to došlo k obnovení neformálního práva prostřednictvím kmenových a zvykových zákonů, které jsou často předpojaté vůči ženám, a manželské a rodinné spory jsou ponechány na vměšování starších nebo na zásah místních významných osobností. Rovněž se vyvinuly takzvané „vraždy ze cti“, které obvykle zahrnují vraždy žen příbuznými jako trest za mimomanželský sex (Azzouni, 2010).

Pokračující izraelská okupace a neexistence jednotné právní struktury však velmi znesnadnily efektivní komunikaci. Naléhavé politické a ekonomické problémy vyplývající ze

druhé intifády a roztržky Fatahu a Hamásu zastínily problémy spojené s patriarchátem a diskriminací žen (ESCWA, 2018).

4 Demografické a sociální trendy mezi palestinskými ženami

Demografické a socioekonomické ukazatele zdůrazňují, že přetrvává zakořeněná diskriminace na základě pohlaví a nerovnosti. Pokračující izraelská okupace má také velmi nepříznivý vliv na každodenní život žen a dívek.

4.1 Potravinová bezpečnost a chudoba

V Palestině představuje dlouhotrvající konflikt hospodářskou stagnaci, omezený obchod a přístup ke zdrojům spolu s vysokou mírou nezaměstnanosti a chudoby. Před vypuknutím COVID-19 si téměř třetina populace (32,7 %) neboli 1,6 milionů lidí nemohla dovolit výživné jídlo. Potravinový nedostatek je u žen vysoký – 32 % rodin v čele se ženami trpí potravinovým nedostatkem, a to zejména v Pásmu Gazy, kde je to 54 % rodin. Špatně diverzifikovaná strava způsobuje nutriční problémy. Podle národních průzkumů téměř 50 % hodnocených mělo velmi nízkou hladinu základních minerálů a vitamínů. Humanitární podmínky v Gaze, kde chudoba a potravinová nejistota ovlivňuje 53 % populace, jsou alarmující. Nastává zhroucení všech produktivních odvětví, základních sociálních služeb a infrastruktur (WB, 2018).

Chudoba, potravinový nedostatek a nezaměstnanost se v Gaze zvýšily, čímž se prohloubily regionální rozdíly mezi Západním břehem Jordánu. Ženy mají tendenci zažívat vyšší ekonomickou zranitelnost kvůli jejich omezené integraci na trhu práce i kvůli diskriminačnímu zákonu o dědičnosti majetku. Palestinské ženy ve Východním Jeruzalémě také čelí omezením, která vedla k nízké životní úrovni celé populace. Oddělovací zeď na Západním břehu Jordánu a diskriminační politika realizovaná Izraelem přispěly k ochuzení palestinských žen a jejich rodin (PCBS, 2018; WFP, 2017).

4.2 Vzdělání a gramotnost

Celostátní míra gramotnosti lehce přesahuje 97,2 % (PCBS, 2018). Systém vzdělání obyvatelstva má na starosti Palestinské ministerstvo školství. Na území Palestinské autonomie se nachází 30 vysokých škol, které nabízí jak technické, tak obchodní a humanitní zaměření. I přes fakt, že je většina škol soukromá, se Palestinská autonomie řadí na přední příčky žebříčků zápisu studentů vysokoškolského vzdělávání. I když jsou ve světě medializovány hlavně

teroristické akce Hamásu, hnutí dlouho budovalo i sociální politiku. To rozvinulo charitativní činnost mezi Palestinci, zvláště pak v chudším Pásmu Gazy. Hamás si tím zajišťuje přízeň obyvatelstva. Jako příklad můžeme uvést podporu vysokých škol, sociální systém dávek chudým obyvatelům nebo pořádání dětských táborů v Pásmu Gazy (Čejka, 2013).

Právo dívek na vzdělání je ohroženo vojenskou okupací a izraelskými politikami a praktikami. Dívky ve Východním Jeruzalémě čelí zvláštním omezením, která znesnadňují jejich přístup ke vzdělání. V nedávném průzkumu mezi ženami ve Východním Jeruzalémě dokončila střední školu pouze polovina respondentek. Ženy, které byly dotazovány, uváděly několik faktorů, které vedly k předčasnému ukončení školní docházky, včetně nedostatečné bezpečnosti při vstupu do školy (kontrolní stanoviště, konfrontace s vojáky) a zvyšující se míry předčasných sňatků. Podobné výsledky byly zjištěny i na Západním břehu Jordánu, kde kvalita vzdělávání v bezpečném prostředí pro učení zůstává kritickou a dlouhodobou výzvou. To platí zejména v oblasti C, kde více než třetině rezidenčních komunit chybí základní školy a dívky jsou nuceny cestovat na dlouhé vzdálenosti (někdy pěšky), aby se dostaly do nejbližší školy, často přes jeden nebo dva kontrolní body. Některé děti musí projít vojenským kontrolním stanovištěm a jsou na cestě do školy vystaveny obtěžování izraelskými osadníky (OCHA, 2017).

V Gaze dlouhodobá blokáda a opakující se vojenské útoky zhoršily školní infrastrukturu a chronický nedostatek energie ovlivnil schopnost studentů studovat ve škole i doma. Tato situace nepříznivě ovlivňuje celkovou kvalitu vzdělávání i právo dívek na vzdělání a potenciální vyhlídky mladých žen na zaměstnání (UNICEF, 2018; OCHA, 2018).

4.3 Nezaměstnanost

Navzdory vysoké míře dosaženého vzdělání zůstává přístup žen k zaměstnání výrazně omezen. Nezaměstnanost na okupovaném palestinském území patří mezi nejvyšší na světě. Avšak palestinská účast žen na pracovním trhu zůstává mezi nejnižšími na světě. Drtivá většina žen v roce 2018 zůstala mimo pracovní trh. Statistiky zaměstnanosti naznačují, že přetrvává tradiční dělba práce podle pohlaví, kdy jsou ženy vnímány jako primární pečovatelky a muži jako živitelé. Světová banka uvádí, že palestinský trh práce trpí strukturálními problémy se začleňováním, zejména u žen, a že sociální normy a omezení mobility hrají klíčovou roli při udržování žen mimo trh práce. Omezený přístup k zaměstnání a k příjmům a následná závislost

na mužích omezují osobní autonomii žen, což může vést k uvěznění žen v nebezpečných situacích (PCBS, 2018).

Když ženy vstoupí na trh práce, narazí na podstatně větší potíže než muži. To za poslední desetiletí vyvolalo krizi nezaměstnanosti žen. Nezaměstnanost žen exponenciálně vzrostla z 19 % v roce 2007 na více než 53,7 % v první polovině roku 2018. Izraelská okupace má dopad na přístup žen k zaměstnání, a to zavedením omezení pohybu a pokračujícími omezeními pro palestinské domácí hospodářství, kde by mohly být zaměstnány ženy (PCBS, 2018).

V Gaze, která obecně trpí vysokou nezaměstnaností, je nezaměstnanost žen velmi vysoká. Ve druhém čtvrtletí roku 2018 činila nezaměstnanost žen v Gaze 78,3 % ve srovnání s 44,5 % nezaměstnanosti mužů (PCBS, 2018).

Zatímco nezaměstnanost v Gaze je kvůli politickému kontextu (blokáda, politické násilí a vnitřní politické rozpory), velký nesoulad mezi mírou nezaměstnanosti žen a mužů naznačuje ovlivnění strukturálních faktorů sociokulturními postoji včetně mnoha forem diskriminace. Na Západním břehu Jordánu došlo k fyzické, geografické a sociální roztržitosti – Izraelem uložená omezení pohybu negativně ovlivnila mobilitu žen a snížila jejich přístup k zaměstnání a příjmovým příležitostem. Blokáda se týká všech obyvatel Gazy, ale dopad na zaměstnanost žen je obzvláště závažný, a to zejména z důvodu segmentace pohlaví v rámci trhu práce. Bez možnosti studovat nebo cestovat do zahraničí za účelem získání klíčových profesionálních dovedností si ženy nejsou schopny vytvořit konkurenční výhodu, aby si zajistily práci (WB, 2018).

4.4 Přístup ke zdravotní péči

Na okupovaném palestinském území, zejména v Gaze a v oblasti Východního Jeruzaléma a oblasti C Západního břehu Jordánu, je právo žen k přístupu ke zdravotní péči narušováno zejména četnými omezeními uloženými Izraelem na pohyb osob a zboží, která zahrnují pacienty, zdravotnický personál a zásoby. Tyto podmínky ještě více prohloubily vnitropalestinskou politickou propast – zejména v Gaze.

Obyvatelstvo je i nadále postiženo zdlouhavým nedostatkem základních léků, invalidních vozíků, pomůcek pro mobilitu a dalších pomocných zařízení, která ženy a dívky se zdravotním postižením potřebují pro denní činnosti. Organizace pro práva žen na základě

shromážděných svědectví dospěly k závěru, že hraniční přechody pravidelně zahrnují dotěrné a agresivní výslechy žen, i když jsou zdravotně slabé nebo zranitelné. V oblasti C restriktivní režim plánování a zónování uplatňovaný Izraelem prakticky znemožnil, aby Palestinci získali stavební povolení, což brání rozvoji zdravotnických struktur (WCLAC, 2018).

Přístup ke zdravotní péči je problémem všech Palestinců, mužů i žen, a je horší v Gaze než na Západním břehu Jordánu kvůli izraelským vojenským zásahům, pokračujícím blokádám hranic a výpadkům elektřiny. Chronický nedostatek elektřiny potřebné pro provoz zdravotních středisek má nepříznivý vliv na zdraví žen a dívek. Výpadky proudu 18–20 hodin denně vedly ke snížení počtu provozních hodin v lékařských zařízeních. Zejména uzávěry hranic představují vážné problémy pro palestinský zdravotnický systém a jeho schopnost poskytovat péči na odpovídající úrovni. Podle ministerstva zdravotnictví od září roku 2000 potřebovaly ženy na Západním břehu Jordánu, které se chystají porodit, na cestu do nemocnice dvě až čtyři hodiny, zatímco před vytvořením separační zdi by jim stejná cesta trvala mezi 15 a 30 minutami (PWWSD, 2018; WHO, 2018).

Palestinské ženy nadále čelí výzvám týkajícím se jejich sociálních a kulturních práv. Ve společnosti – zejména v Gaze – přetrvávají problémy včetně vysoké míry plodnosti, sňatků a chudoby. Zdraví žen je ovlivněno nedostatkem odpovídajících místních zařízení a omezeným přístupem ke zdravotní péči přes izraelské hranice. Zdravotní stav žen je dále ohrožován pokračujícími izraelskými vpády a převládajícími zákony a zvyky, které omezují schopnost žen svobodně rozhodovat o svých reprodukčních právech. Rozhodnutí o zdraví a reprodukčních právech ženy podléhají sociálním a kulturním tlakům její rodiny a manžela. Západní břeh Jordánu a Gaza mají společně druhou nejvyšší míru plodnosti na Středním východě (Azzouni, 2010).

5 Dopad okupace na palestinské ženy

Okupace není jen překážkou domácí reformy a funkčnosti institucí a infrastruktury PS. Izraelští osadníci a vojáci jsou přímo zodpovědní za násilí na ženách a vojenská a byrokratická infrastruktura se dopouští hrubého porušování lidských práv žen. Izraelské právo a instituce se dopouštějí systematické diskriminace Palestinců a zejména neposkytují žádnou ochranu palestinským ženám, které jsou oběťmi násilí a jiného porušování lidské důstojnosti izraelskými civilisty a vojáky v celé OPT (Occupied Palestinian Territory). Trestné činy spáchané izraelskými občany proti Palestincům často nejsou vyšetřovány nebo jsou vyšetřovány špatně a pachatelé jsou zřídka obviňováni nebo odsouzeni. Kromě toho je zřejmé, že mechanismy mezinárodního práva, včetně smluvních orgánů pro lidská práva a zvláštních zpravodajů OSN, přestože o těchto otázkách soustavně informují, nepřinesly žádné řešení ani účinný prostředek nápravy. Existuje určitý posun směrem k využití univerzální jurisdikce ke stíhání osob odpovědných za válečné zločiny. Tento nedostatek odpovědnosti umožňuje Izraeli jednat beztrestně a ponechává palestinské ženy jako oběti, které čelí selhání obou systémů. Izraelská okupace zůstává pro palestinské ženské hnutí zásadním problémem. Reforma vnitřního palestinského práva a práce na zlepšení postavení žen zůstávají zásadní, ale bez konfrontace s okupací bude mnoho žen i nadále žít s každodenní realitou násilí, obtěžování a ponižování. Palestinské ženy nejen zažívají násilí izraelské armády, ale také izraelských osadníků, kteří žijí v ilegálních osadách po celé OPT. Izrael nadále poskytoval bezpečnost, infrastrukturu, bydlení, vzdělání a lékařské služby více než 642 867 osadníkům žijícím v nelegálních osadách na Západním břehu Jordánu včetně Východního Jeruzaléma (HRW, 2020).

5.1 Bezpečnostní situace

Bezpečnostní situace na okupovaném palestinském území se nadále zhoršuje. V posledních letech byla pravidelně ohrožována autonomie, bezpečnost a svoboda palestinských žen. Zákony o osobním stavu diskriminují ženy ve svobodě pohybu a v právech na manželství, rozvod a péči o dítě. Jejich situaci zhoršují izraelské bariéry a dělící zeď Západního břehu Jordánu. Na základní právní úrovni je bezpečnost žen špatně chráněna trestním zákoníkem

a domácí násilí není vyloučeno ze zákona. Šaría³ je klíčovým zdrojem legislativy a islám oficiálním náboženstvím. Drtivá většina palestinských obyvatel jsou sunnitští muslimové. Židovští izraelští osadníci nadále žijí na Západním břehu Jordánu a v Jeruzalémě, ale nejsou pod palestinskou jurisdikcí. Přístup k muslimským a křesťanským náboženským místům v Jeruzalémě je omezen pro obyvatele Západního břehu Jordánu a Gazy kvůli hraničním bariérám a kontrolním stanovištím (Azzouni, 2010).

Masové demonstrace mimo jiné poškozují psychické zdraví žen a zvyšují riziko genderově podmíněného násilí (GBV). Dochází také k eskalaci násilí na Západním břehu včetně Východu Jeruzaléma. Dochází k násilí izraelských osadníků na Palestincích – včetně žen a dívek. Násilí se pohybuje od fyzických útoků až po házení kamenů, často se objevuje demolování zemědělské půdy, polí a olivových hájů, poškození automobilů a majetků. Avšak i v těchto případech je pokračující beztrestnost a nedostatečná odpovědnost (ESCWA, 2019).

5.2 Demolice domů

Demolice palestinských domovů je další izraelskou politikou, která ničí životy, zejména pokud jde o ženy a děti. Od roku 1967 se odhaduje, že izraelské civilní a vojenské úřady zničily v OPT více než 24 000 palestinských domů. Dopady demolice domů na rodiny byly nedávno dokumentovány ve studii provedené organizací Save the Children a palestinskou poradnou. Zpráva dokumentovala vysídlení, dlouhodobou nestabilitu a poruchy duševního zdraví u rodičů i dětí způsobené demolicí rodinného domu (STCUK/PCC/WA, 2009).

Počet palestinských domů demolovaných izraelskými úřady se stále zvyšuje. Pro rodiny, které čelí demoličnímu příkazu v jejich domě, existuje malá šance na úspěšný boj proti izraelským soudům. Tím, že izraelský plánovací režim snížil množství půdy dostupné pro palestinskou výstavbu, omezil hustotu výstavby v těchto oblastech a zabavil velkou část okupované palestinské půdy pro výstavbu osad, způsobil akutní nedostatek bydlení pro palestinské obyvatele Jeruzaléma. Palestincům nezbývá než opustit město nebo se pustit do bezlicenční výstavby a žít pod hrozbou demolice a vysídlení. Demolice jsou často násilné události s malými nebo žádnými varováními pro rodiny a buldozery doprovázenými desítkami

³ Šaría je systém islámského náboženského práva odvozený z náboženských zásad islámu, zejména z Koránu. Arabské slovo šaría doslovně znamená cesta.

izraelských vojáků a policistů. Toto je pro rodiny hluboce šokující zážitek. Izraelské úřady rovněž pokračovaly ve své praxi použít demolici domovů rodin jako odvetu za útoky na Izraelce, které údajně provedl člen rodiny, což je v rozporu s mezinárodním zákonem zakazujícím kolektivní tresty. V období od 1. dubna 2019 do 31. března 2020 zlikvidovaly izraelské orgány 608 struktur vlastněné Palestinci – včetně 257 domů a dalších staveb – kvůli chybějícímu stavebnímu povolení. Izrael znemožňuje Palestincům získat tato povolení ve Východním Jeruzalémě (HRW, 2020).

Izraelská omezení dodávek stavebních materiálů do Gazy, zdánlivě proto, aby se zabránilo jejich použití pro vojenské účely, jako jsou budování tunelů, a nedostatek finančních prostředků znemožnily rekonstrukci domů poškozených nebo zničených během izraelských vojenských operací. Více než 12 000 Palestinců, kteří přišli o domovy během bojů mezi Izraelem a ozbrojenými palestinskými skupinami v roce 2014, zůstává vysídleno (HRW, 2020).

5.3 Svoboda pohybu

Izrael zachoval přísná omezení pohybu Palestinců na Západním břehu. OCHA zdokumentovala 705 trvalých překážek, jako jsou kontrolní stanoviště na Západním břehu Jordánu. Izraelem zavedená omezení, jejichž cílem je držet Palestince daleko od osad, je donutila podniknout časově náročné objížďky a omezila jim přístup na vlastní zemědělskou půdu (HRW, 2020).

Separční bariéra, kterou Izrael uvedl, že ji vybudoval z bezpečnostních důvodů, ale 85 % z ní spadá spíše na Západní břeh než na demarkační linii oddělující Izrael od palestinského území, odřízne mnoho Palestinců od jejich zemědělské půdy a izoluje Palestince, kteří žijí na západní straně bariéry, ale nesmí cestovat do Izraele a musí překročit bariéru, aby získali přístup k vlastnímu majetku a dalším službám (Azzouni, 2010).

Trasa oddělovací zdi, neustálé rozšiřování nelegálních osad, zákaz vycházení, režim uzavírání a související kontroly rozdrobily komunity a vážně porušily právo na svobodu pohybu a prakticky všechna další lidská práva palestinského lidu včetně práva na zdraví, vzdělání, přiměřenou životní úroveň a pracovní a rodinný život, což je v jasném rozporu s mezinárodními lidskými právy a humanitárním právem. Je jasné, že pouze ukončení okupace přinese konec těchto zneužívání (Azzouni, 2010).

Izraelská kontrolní stanoviště a bariéry, včetně dělící stěny, rovněž omezují svobodu pohybu. Zejména oddělovací zeď učinila ze žen „nejizolovanější sociální skupinu“ v Palestině, protože rodiny dávají přednost tomu, aby si muži (a nikoli ženy) žádali cestovní povolení k práci na opačné straně zdi. Většina Palestinců žijících pod izraelskou vládou v Jeruzalémě je držitelem izraelských občanských průkazů a Izrael je uznává jako obyvatele města, kteří nejsou občany Izraele. Průkazy totožnosti slouží jako povolení k pobytu a umožňují Palestincům cestovat, pracovat a chodit do školy. Mnoho žen, které jsou držitelky jeruzalémských průkazů totožnosti a provdaly se za Palestince ze Západního břehu Jordánu nebo Gazy, nemohou pro své manžely získat jeruzalémské průkazy totožnosti, což znamená, že manželé nesmí žít v Jeruzalémě. Palestinci z Jeruzaléma riskují ztrátu svého trvalého pobytu, pokud nebudou schopni předložit doklady prokazující trvalé bydliště za posledních sedm let a prokazující, že jejich „centrum života“ je v Jeruzalémě. Těm, kteří ztratí svůj status, je fakticky zabráněno v návratu do rodného města (ESCWA, 2014).

Fragmentace palestinských území a omezení palestinského cestování a pohybu značně ovlivnily manželské vzorce. Průzkum z roku 2006 naznačil, že existuje tendence vybírat si manžela z vlastní strany oddělovací zdi nebo z okolních vesnic, aby se zabránilo oddělení rodiny. Absence právního státu a násilí také podnítily rodiny k omezení pohybu svých dcer ze strachu, že by mohly být zabity při vojenských střetech nebo jiných násilných činech mimo domov (ESCWA, 2014).

Izraelské orgány nadále ukládají širší a systematická omezení pohybu a přístupu. Izraelská politika odřízla okupovaný Východní Jeruzalém, který byl kdysi centrem palestinského politického, obchodního, duchovního a kulturního života, od zbytku Západního břehu Jordánu a Gazy. Tato omezení narušila hospodářský růst, omezila přístup žen a dívek k základním službám a příležitostem a porušila jejich hospodářská, sociální a kulturní práva. Na Západním břehu Jordánu je každodenní život mnoho palestinských žen a dívek omezen ve „švových zónách“ (oblastech mezi zdí a demarkační linií, kde přístup závisí na povolení), v údolí Jordánu (zejména poblíž uzavřených vojenských a plavebních zón), ve vesnicích v blízkosti izraelských osad. Izraelské překážky pohybu mají za následek porušení široké škály lidských práv a mezinárodního humanitárního práva. Rovněž mají genderově specifický dopad a představují značné riziko zejména pro matky, studentky a pracovnice, což vede k systematickému popírání jejich socioekonomických práv (ESCWA, 2019).

5.4 Svévolné zadržování

Palestinské ženy a dívky jsou rovněž předmětem svévolného zatýkání a zadržování uloženého režimem vojenské okupace. K 31. březnu 2020 bylo 4 488 palestinských zadržovaných osob a vězňů vězněno v izraelských věznicích, a to včetně 194 dětí, 43 žen a 7 členů Palestinské legislativní rady. Většina palestinských vězňů byla i nadále zadržována v Izraeli, což v mnoha případech omezovalo jejich právo na rodinné návštěvy ze Západního břehu Jordánu a Gazy (B'Tselem, 2020).

Znepokojující jsou také zprávy o špatném zacházení a mučení zadržovaných palestinských osob včetně žen a dětí. Svědectví 641 palestinských dětí zadržených a stíhaných izraelskou armádou v letech 2015 až 2019 ukázala, že 72 % zažilo fyzické násilí; 94 % bylo ručně svázáno; 85 % mělo zavázané oči. Uprostřed noci bylo z jejich domovů zatčeno 54 %; 61 % utrpělo verbální týrání, ponižování nebo zastrašování; 97 % bylo vyslýcháno bez přítomnosti člena rodiny; a 56 % podepsalo dokumenty v hebrejštině, které většina Palestinců nerozumí (DCI, 2020).

Různé zprávy organizací pro lidská práva ukazují, že ženy a dívky zažily různé formy špatného zacházení během jejich zatčení a výslechu izraelskými silami včetně sexuálního obtěžování, slovního zneužívání a fyzického napadení. Dále uvádí, že bití, urážky, vyhrožování a sexuální obtěžování jsou „běžnou praxí“ stejně jako dotěrné prohlídky těla, ke kterým často dochází před a po soudních jednáních nebo v noci jako represivní opatření. Ženy jsou navíc uvězněny ve starých věznicích se zařízeními určenými pro muže, které jen zřídka uspokojují genderově specifické potřeby žen (ESCWA, 2020).

Masové zatýkání mužů také zvyšuje odpovědnost žen při zajišťování jejich rodin. Větší ekonomická zátěž vyplývající z uvěznění mužů má různé důsledky pro postavení žen. U některých domácností to může zvýšit jejich ekonomickou zranitelnost, a dokonce vést k chudobě – vzhledem k omezenému přístupu žen k ekonomickým záležitostem. Pro některé to může vést ke zlepšení genderových vztahů a postavení. Studie o porozumění maskulinitám v arabském regionu z roku 2017 zjistila, že politické uvěznění palestinských mužů může být příčinou více genderově spravedlivé péče. Několik dotazovaných palestinských politických vězňů uvedlo, že díky mimořádným schopnostem žen snášet tuto větší zátěž, k nim začali chovat větší úctu. (ESCWA, 2019).

6 Gender a transformace izraelsko-palestinského konfliktu

Palestinské povstání v roce 1986 vyvolalo bezprecedentní úroveň politické účasti palestinských a izraelsko-židovských žen. Po vypuknutí prvního palestinského povstání známého jako intifáda v roce 1987 si mezinárodní média všimla aktivní účasti žen v oblasti palestinsko-izraelské politiky. Intifáda poskytla palestinským ženám na Západním břehu Jordánu a v Pásmu Gazy, které se účastnily programů gramotnosti a kurzů školení dovedností organizovaných ženskými výbory, příležitost i záminku vstoupit do ženského hnutí. Bez ohledu na zapojení některých žen do boje za národní osvobození se většina žen v Palestině politicky zapojila tímto způsobem jako ochranou svých domovů, rodin a komunit. V průběhu tohoto zapojení se ženy naučily zásadní dovednosti, které přiměly širokou veřejnost zpochybnit vyloučení žen z oficiálních úrovní rozhodování na politické scéně (Sharoni, 2002).

Na izraelské straně byly židovské ženy, jejichž politická angažovanost byla dříve marginalizována ve jménu „národní bezpečnosti“, inspirovány viditelností palestinských žen v čele intifády. Výsledkem byla spousta výlučně ženských, feministických iniciativ volajících po spravedlnosti a míru – skupiny jako Ženy v černém, Ženské organizace pro politické vězně (OPFPP), Izraelské ženy proti okupaci (SHANI), Mírová koalice žen a Izraelská mírová síť (RESHET). Politická scéna, zahájení četných demonstrací, petiční a dopisní kampaně, solidární návštěvy Západního břehu a Pásmu Gazy a řada místních i mezinárodních mírových konferencí. Cílem těchto iniciativ na místní úrovni bylo ovlivnit veřejné mínění v Izraeli a vyvinout tlak na jeho politické vůdce, aby se zapojili do mírových jednání (Sharoni, 1995).

Ženy však nečekaly, až se jejich zvolení zástupci pustí do řešení mírových otázek. Dlouho předtím, než probíhaly madridské a osloské procesy, se palestinské a izraelské ženy účastnily řady mezinárodních mírových konferencí. První taková konference se konala v Bruselu v roce 1989 pod názvem „Dejte míru šanci: ženy mluví“. Zhruba 50 žen, palestinské ženy z okupovaných území, izraelsko-židovské ženy a oficiální představitelky Palestinské osvobozené organizace (OOP), se poprvé sešly tak, aby diskutovaly o konfliktu a vyhlídkách na jeho řešení. V návaznosti na konferenci zástupkyně výborů palestinských žen a izraelské mírové koalice žen koordinovaly v Jeruzalémě Den žen za mír, který vyvrcholil pochodem 6 000 žen ze západu na východ Jeruzaléma pod hlavičkou „Ženy jsou za mír“ (Sharoni, 2012).

Se ženami nebylo zacházeno jako s vážnými a důvěryhodnými politickými aktéry schopnými zprostředkovat dlouhodobé a trvalé řešení konfliktu. Po konferenci v Madridu (1991) a po dohodách z Osla (1993) palestinské a izraelské ženy zpochybnily nepřítomnost žen v oficiálních procesech vyjednávání. Výsledkem bylo, že tři palestinské ženy Hanan Michail Ashrawi, Zahira Kaman a Suad Ameri získaly své místo v palestinské delegaci (Sharoni, 1995).

Jedním z nejvýznamnějších bodů obratu během tohoto období byl vznik místních politických diskurzů, které výslovně objasnily vazby mezi problémy, které byly úzce definovány jako problémy žen, a politikou izraelsko-palestinského konfliktu. Nové politické diskurzy výslovně objasnily souvislosti mezi násilím na ženách a násilím v konfliktu a mezi zacházením se ženami jako s podřízenou skupinou a zacházením s okupovanými Palestinci. U žen, které byly politicky uvědomělé a zapojené, vnesly nově artikulované vazby mezi genderovými otázkami a politikou izraelsko-palestinského konfliktu (Sharoni, 1995).

Vzhledem k převládajícím genderovým stereotypům se často předpokládalo, že ženy mají jiný pohled na válečné a mírové otázky, a proto mohou jedinečným způsobem přispívat k utváření míru a řešení konfliktů. V souladu s tím feministické vědkyně a aktivistky po celém světě tleskaly, když na konci 80. let vyšly do ulic ženy na obou stranách palestinsko-izraelské propasti a usilovaly o spravedlivé a trvalé řešení palestinsko-izraelského konfliktu. Dalším důležitým vývojem v mobilizaci palestinských žen během tohoto období bylo zřízení nových ženských center na celém Západním břehu Jordánu a v Pásmu Gazy (Jad, 2010).

Palestinské ženy a jejich odhodlání věnovat více pozornosti konkrétním problémům a obavám, které ovlivnily jejich životy, zahájily řadu fór, výzkumných projektů a publikací. Konference v roce 1990, která se konala pod hlavičkou „Intifáda a některé sociální otázky žen“ byla s významnými palestinskými ženami a muži koncipována tak, aby vyslala výslovnou zprávu jak národnímu vedení, tak společnosti obecně, že životy a boje palestinských žen si zaslouží pozornost veřejnosti. Očekávaná reakce izraelského a palestinského vedení na nově formulované souvislosti mezi ženami a otázkami konfliktu byla nahrazena iráckou invazí do Kuvajtu v srpnu 1990 a následným rozmístěním amerických a mezinárodních vojsk v Perském zálivu. Když začalo americké bombardování Iráku a na Izrael byly vypáleny irácké rakety, mírové hnutí žen v Izraeli mlčelo (Sharoni, 1995).

Po válečné krizi muselo izraelské ženské hnutí čelit krizi v zemi, která vyplynula z dohod z Osla (1993). Jako zbytek izraelské společnosti bylo izraelské mírové hnutí žen

hluboce rozděleno, pokud jde o obsah a provádění dohod. Zatímco někteří byli přesvědčeni, že Oslo je důležitým krokem k úplnému míru s Palestinci, jiní tvrdili, že dohody zdaleka nepředstavovaly posun směrem k spravedlivému a trvalému míru, ale udržovaly izraelskou nadvládu nad Palestinci. Skupiny jako Ženy v černém a Ženy za mír, kdysi nejviditelnější části izraelského mírového hnutí, nebyly schopny překonat tyto rozpory a zastavily svou práci (Sharoni, 1995).

O několik let později na scénu vtrhla nová skupina. Byla založena skupina Ženy a matky za mír. Tato skupina nebyla identifikovaná jako feministická a získala prominentní zpravodajství v izraelských a mezinárodních médiích. Skupina byla vedená především matkami synů-vojáků, kteří sloužili v Libanonu. Tyto skupiny hrály klíčovou roli při posunu národního konsensu o izraelské okupaci jižního Libanonu v Izraeli a byly nejviditelnějšími představiteli veřejné kampaně, která nakonec vyústila ve stažení izraelské armády z Libanonu v roce 2000 (Sharoni, 2002).

6.1 Spojenectví žen

V literatuře o ženách v konfliktních zónách, obecně zejména o ženách v Palestině a Izraeli, dominuje důraz na schopnost žen budovat spojenectví.

Společné iniciativy zahrnující palestinské a izraelské ženy se skutečně objevily počátkem roku 1988 a pokračovaly až do vypuknutí první války v Iráku v roce 1990 a pokračovaly v menším rozsahu a s omezeným úspěchem podepsáním dohod z Osla v roce 1993. Židovské a palestinské spojenectví vzkvétalo v prvních několika letech první intifády. Malá pozornost byla věnována strukturovaným nerovnostem a otázkám moci a privilegií, které formovaly základní rozdíly mezi palestinskými a izraelsko-židovskými ženami v očekávání i politických programech. V roce 1989 bylo v Bruselu svoláno setkání mezi významnými izraelskými a palestinskými mírovými aktivistkami. Setkání zahájilo pokračující dialog, který vyústil v založení The Jerusalem Link v roce 1994. The Jerusalem link se skládá ze dvou ženských organizací – Bat Shalom („Dcera míru“) na izraelské straně a „Jeruzalémské centrum pro ženy“ na palestinské straně. Obě organizace sdílejí soubor politických principů, které mají sloužit jako základ pro kooperativní model koexistence mezi palestinskými a židovskými kolektivy. Každá organizace je autonomní a jako primární odpovědnost bere svůj vlastní

národní volební obvod, ale společně podporují společnou vizi spravedlivého míru, demokracie a lidských práv. Tyto organizace jsou přesvědčené, že řešení konfliktu mezi dvěma národy musí být založeno na uznání práva palestinského lidu na sebeurčení a nezávislého státu vedle státu Izrael, Jeruzalém jako hlavní město obou států. Významné rozdíly v potřebách a očekáváních mezi palestinskými a izraelskými ženami, jakož i mezi samotnými kolektivy, byly ve fázi plánování často přehlíženy. Výsledkem bylo, že setkání napříč komunitami často odrážela tendenci izraelských účastníků soustředit se na své společné zkušenosti jako ženy a úplně bagatelizovat nebo přehlédnout rozdíly (Tariq 2015; Daniele, 2011).

Výsledkem bylo, že židovské ženy směly diktovat podmínky spolupráce a vymezovat hranice diskurzu. Postupem času se palestinské ženy, které se účastnily těchto setkání v regionu i v zahraničí, staly netrpělivými povýšeneckým přístupem svých izraelských protějšků. Navzdory jejich pokračující, byť neochotné účasti na mnoha iniciativách řešení konfliktů napříč komunitami, palestinské ženy důsledně vyjadřovaly svůj skepticismus ohledně povahy i cílů těchto iniciativ. Bez ohledu na pokračující nadšenou podporu externích dárců zůstaly spojenectví a společné podniky mezi palestinskými a izraelskými ženami křehké a od svého vzniku utrpěly značné překážky, a to zejména v krizových obdobích, jako byla první válka v Perském zálivu, druhá intifáda a izraelské útoky na Gazu (Daniele, 2011).

6.2 Aktivismus žen

New Profile a Machsom Watch jsou dva příklady ženských iniciativ, které se objevily během druhé intifády. New Profile je skupina, která se označuje za feministickou a antimilitaristickou a která překročila rámec izraelského národního konsensu v otázkách války a míru. Vyzývají sociální a politickou kulturu a vzdělávací systém, aby společně přesvědčili syny a muže, aby z morálních důvodů odmítli sloužit na okupovaných územích. Navzdory pokusům izraelské veřejnosti a médií vykreslit skupinu New Profile jako extrémní, jejich antimilitaristický postoj zasáhl v izraelské společnosti citlivou strunu, protože destabilizuje existující koncepte mužnosti a ženskosti (Halperin, 2007).

Machsom Watch je mírová skupina žen, která byla založena v lednu 2011 v reakci na opakované tiskové zprávy o porušování lidských práv Palestinců. Ženy převážně středního věku s vysokoškolským vzděláním byly rozděleny do malých skupin a umísťovaly se jako

pozorovatelé na klíčových kontrolních stanovištích na Západním břehu Jordánu. Zdokumentovaly porušování lidských práv, která organizace pravidelně šíří do tisku. V případě potřeby navíc ženy konfrontovaly izraelské vojáky, aby pomocí své morální autority jako matky zpochybňovaly nelidské praktiky a chování (Halperin, 2007).

Pro izraelské ženy vznik mnoha ženských mírových skupin poskytl nové příležitosti, jak vystoupit ze svých předepsaných rolí manželek a matek. A mohly tak zaujmout postoj k nejdůležitější věci izraelské politiky, kterou je izraelsko-palestinský konflikt (Yishai, 1996).

Palestinské ženy mají v politice dlouhou tradici. Dlouho před vypuknutím intifády z roku 1987 palestinské nacionalistky zpochybňovaly sexismus a patriarchální pohledy v rámci národně osvobozenického hnutí. Trvaly na tom, aby s nimi bylo zacházeno jako s rovnocennými a usilovaly o formování vize budoucího palestinského státu založeného na rovnosti a spravedlnosti pro všechny (Jad, 1990). Ještě před podepsáním dohod z Osla v září 1993 bylo palestinské ženské hnutí rozhodnuto hrát ústřední roli v budoucím palestinském státě. Za tímto účelem uspořádaly palestinské ženy řadu setkání, jejichž cílem bylo formulovat politickou agendu, která by zohledňovala novou politickou realitu vytvořenou dohodami z Osla. O necelý rok později, v roce 1994, ženy zveřejnily dokument známý jako „Charta žen“. Charta, kterou schválily všechny výbory žen, byla koncipována tak, aby chránila právní, sociální a politické postavení palestinské ženy (Kawar, 1996).

Druhá intifáda Al-Aksá, která vypukla v roce 2000, byla vyvolána selháním dohod z Osla a dalších sjednaných dohod, které by ukončily izraelskou okupaci Západního břehu Jordánu a Gazy. Ukončení nelegální izraelské okupace je nezbytnou podmínkou pro spravedlivý a trvalý mír v regionu (Sharoni, 2012).

Hlavní globální média rychle představovala eskalaci násilí v regionu a zaměřila pozornost na takové zoufalé činy, jako jsou sebevražedné atentáty prováděné Palestinci. Nebyla žádná analýza, že Palestinci, kteří omlouvají použití ozbrojeného boje, tak činí kvůli hlubokému zklamání ze selhání izraelské společnosti a mezinárodního společenství uchopit poselství první Intifády, která byla většinou nenásilná. V dominantních mediálních reprezentacích druhé intifády také chyběla analýza systémových represí vyplývajících z izraelské vojenské okupace, a to včetně ničení domů, kontrolních bodů, cílených vražd a ekonomické krize (Sharoni, 2012).

Feministické vědkyně a vědci v Palestině významně přispěli k pochopení této fáze konfliktu a genderových důsledků systémové represe. Tyto studie kriticky zkoumaly otázky, jako je dopad kontrolních bodů na mobilitu žen, pracovní modely a systémy podpory, stejně jako dopad probíhající politické a ekonomické krize na rodinné struktury a na násilí páchané na ženách (Taraki, 2006).

Ženy mohou ovlivňovat portréty genderových otázek zejména prostřednictvím písemných publikací. Řada žen zastává vedoucí pozice v médiích. Šéfredaktorky progresivního deníku Birzeit University Al-Hal a deníku Al-Bayader, Al-Siyasi jsou ženy. Ženské organizace mají své vlastní noviny, jako je Sawt al-Nissa (Hlas žen), vydávané WATC v Ramalláhu; Al-Ghaida (Krásná žena) vydalo Centrum pro záležitosti žen v Gaze (Azzouni, 2010).

Navzdory těmto úspěchům mnoho médií stále diskriminuje ženy a podporuje tradiční role pohlaví. Al-Quds, nejrozšířenější noviny na palestinských územích, sleduje ženy stereotypně a publikuje náboženské články o tom, jak by se ženy měly chovat. Ženy přidružené k Hamásu mají své vlastní informační zpravodaje, ale nikoli řádná média. Hamás má jeden deník Ar-Risala a jednu televizní stanici Al-Aqsa. Ačkoli ženy pod vládou Hamásu nemají žádnou oficiální formu cenzury, mají sklon k autocenzuře a vyjadřují to, co je „vhodné za převládající ekonomické a politické situace“ ve snaze vyhnout se znepřátelení skupiny (Azzouni, 2010).

6.2.1 Koalice žen za mír

Po druhé intifádě se sešly skupiny předních feministických mírových aktivistů, aby projednaly možné reakce na krizi. Pobouření eskalací násilí pramenícího z izraelské okupace a propagandou izraelské vlády, založili Koalici žen za spravedlivý mír (CWP). Nová organizace spojila devět feministických organizací včetně předchozích skupin jako Ženy v černém, Ženy a matky pro mír, New Profile a Machsom Watch (Sharoni, 2012).

Koalice žen za mír je organizace proti okupaci Palestiny a pro spravedlivý mír. Společnost CWP je dnes vůdčím hlasem v izraelském mírovém hnutí a sdružuje ženy z nejrůznějších identit a skupin. CWP se zavázala ukončit okupaci a vytvořit spravedlivější společnost a zároveň zlepšit začleňování a účast žen ve veřejném diskurzu. Dále iniciuje

veřejné kampaně, vzdělávací a informační programy, pracuje na rozvoji a integraci feministického diskurzu na všech úrovních společnosti.

V roce 2007 zahájila Koalice žen za mír (CWP) jedinečný výzkumný projekt pod názvem „Who Profits?“, tedy „Kdo má zisk z okupace?“ – tento projekt vychází z předpokladu, že izraelská okupace Západního břehu Jordánu a Pásma Gazy je poháněna korporátními zájmy vedle různých politických, náboženských a národních zájmů. Projekt pracuje právě na odhalení těchto společností a korporací, které těží z okupace. Ačkoli „Who Profits?“ není identifikován jako feministický projekt, jeho podstata a provedení jsou příklady kreativní transformace feministických konfliktů. Na základě takových feministických principů a strategií, jako je například akční výzkum, zvyšování povědomí, odhalení nespravedlnosti a vyžadování odpovědnosti. Tento projekt zdůrazňuje odolnost a kreativitu mírových aktivistek v Izraeli a Palestině (Sharoni, 2012).

6.3 Národní akční plán, Rada bezpečnosti OSN

Palestinské ženy již dlouho hrály aktivní roli v boji proti okupaci a za mír a bezpečnost. Silný závazek státu Palestina angažovat ženy na všech úrovních úsilí o budování míru a bezpečnosti byl prokázán zahájením NAP pro provádění rezoluce Rady bezpečnosti 1325 pro stát Palestina na období 2017–2019. NAP byl vyvinut prostřednictvím konzultačního procesu vedeného ministerstvem pro záležitosti žen a podporován UNFPA, UN Women, ESCWA a Evropskou unií. Globální zkušenosti naznačují, že účast žen na mírových procesech v rolích vyjednávaček, svědkyň nebo signatářek má významný pozitivní dopad na dobu trvání mírových dohod. Pokud jsou ženy zapojeny do mírového procesu, je výsledná mírová dohoda o 20 % pravděpodobnější, že vydrží alespoň 2 roky, a je o 35 % pravděpodobnější, že bude trvat 15 let, pokud se na jejím vzniku budou podílet ženy (ESCWA, 2019).

NAP integruje směry strategie prosazování žen, míru a bezpečnosti. Rovněž určuje časový rámec pro dosažení výsledků, které odpovídají potřebám a přispívají k ochraně palestinských žen, zaručují jejich právo na život a zachovávají jejich důstojnost (UNSCR, 2017).

6.3.1 Cíle NAP

Mezi hlavní cíle nedávného NAP patří zvýšení účasti žen na udržování míru a řešení konfliktů, integrace perspektiv žen do mírových dohod, řešení dopadů konfliktu na ženy a ochrana před sexuálním násilím. K uskutečnění těchto cílů NAP podporuje alokaci zdrojů, monitorování rozpočtů a mobilizaci místní, regionální a mezinárodní podpory. Palestínští tvůrci politik věří, že míru, bezpečnosti a stability bude dosaženo pouze ukončením izraelské okupace a vytvořením samostatného státu Palestina, jehož hlavním městem bude Východní Jeruzalém. To je třeba provést nikoli použitím brutální síly, rozšiřováním osídlení, kolektivním trestem a demolicí domů, ale přijetím praktických opatření a postupů, které poskytují ochranu a prevenci pro palestinské ženy a udržují mír a bezpečnost (UNSCR, 2017).

Strategický rámec je založen na pojmu práva žen, a proto zdůrazňuje potřebu podporovat účast žen a prosazovat jejich hlasy na mezinárodních mírových konferencích. Dále pak i v civilních záležitostech a integrovat je do celého bezpečnostního sektoru a do netypických rozhodovacích pozic.

Cílem NAP je ochrana palestinských žen a dívek před porušováním izraelské okupace, její mezinárodní odpovědnost a zajištění účasti žen bez diskriminace na místní i mezinárodní scéně, rozvoj ochranných mechanismů pro palestinské ženy a dívky. Dále pak snaha o zvýšení účasti žen na řešení sporů na všech úrovních, integrování jejich názorů do mírových dohod a dohod o usmíření a řešení dopadu této dohody na ženy. Subjekt odpovědný za vývoj, provádění a sledování NAP je Vyšší národní výbor, který byl zřízen v roce 2012 rozhodnutím palestinského kabinetu. Význam výboru spočívá v jeho členství, které zahrnuje různé související vládní instituce a subjekty občanské společnosti (UNSCR, 2017).

6.4 Hlavní překážky ovlivňující organizace žen

Jsou zde klíčové překážky, které brání ženským organizacím zasahovat do ochrany žen. Hlavní překážky ovlivňující organizace pro ženy jsou například okupační politiky a nedostatek finančních prostředků. Zhoršující se podmínky v Pásmu Gazy, významné nedostatky v podpoře dárců pro Palestinskou samosprávu. Interní politické rozdělení a absence účinného systému správy a řízení je další hlavní překážkou. Vládní omezení a zavádění nespravedlivých zákonů

a předpisů pro ženské nevládní organizace nadále omezuje jejich účinnost. Rovněž se zvyšuje tendence obou vlád jak na Západním břehu Jordánu, tak v Pásmu Gazy, že kontrolují nevládní organizace žen a podkopávají jejich úlohu ve společnosti. Palestinská samospráva a de facto autorita Gazy vydala nová opatření k zákonu dobročinnosti, která zvýšila administrativní zátěž pro organizace občanské společnosti – vyžadují více kroků v procesu registrace, složité finanční administrativní překážky, složité ověřování bankovních účtů nebo přijímání a převod finančních prostředků. Dalším bodem jsou masivní potřeby, omezené zdroje a nízká úroveň koordinace. Kromě toho tempo událostí a velký počet zraněných předčil schopnost organizací reagovat na potřeby účastníků (UN, 2019).

Palestinské a izraelské ženy čelí mnoha výzvám, když se snaží dosáhnout spravedlivého a trvalého řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Navzdory eskalaci politického konfliktu však ženy na obou stranách rozkolu dosáhly značných zisků. Jejich aktivní zapojení do mírových a spravedlivých iniciativ mělo především transformační účinek na jejich vlastní život. Mnoho žen díky svému aktivismu získalo sebevědomí. Výsledkem je, že tyto ženy nyní tvoří skupinu, která bude pravděpodobně i nadále ovlivňovat průběh konfliktu a formovat jeho následky. Dále pak i odhalením genderových dimenzí konfliktu zajistily, že nebudou přehlédnuty genderové a jiné nerovnosti útlaku (Sharoni, 2012).

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá dopadem izraelsko-palestinským konfliktem na ženy. Cílem této práce bylo vytvořit ucelený přehled dopadů, a jak tento konflikt ovlivňuje situaci žen. Izraelská vojenská okupace nadále nepříznivě ovlivňuje každodenní život palestinských žen a dívek. Politika a praxe izraelské vlády negativně ovlivňuje sociální, ekonomický a politický pokrok žen a dívek v Pásmu Gazy, na Západním břehu Jordánu a ve Východním Jeruzalémě. Rovněž podkopávají schopnost státu Palestina provádět soudržné politiky pro všechny Palestince na okupovaném palestinském území. Palestinské ženy v současnosti čelí dvěma hlavními typům překážek. Těm, které vyplývají z jejich vlastní kultury a společnosti, a těm, které jsou ukládány v důsledku okupace, války a občanských nepokojů.

V Palestině představuje dlouhotrvající konflikt hospodářskou stagnaci, omezený obchod a přístup ke zdrojům spolu s vysokou mírou nezaměstnanosti a chudoby. Ženy mají tendenci zažívat vyšší ekonomickou zranitelnost kvůli jejich omezené integraci na trhu práce i kvůli diskriminačnímu zákonu o dědičnosti majetku. I právo dívek na vzdělání je ohroženo vojenskou okupací a izraelskými politikami a praktikami. Dívky ve Východním Jeruzalémě čelí zvláštním omezením, která znesnadňují jejich přístup ke vzdělání. Přístup ke zdravotní péči je problémem všech Palestinců, mužů i žen, a je horší v Gaze než na Západním břehu Jordánu kvůli izraelským vojenským zásahům, pokračujícím blokádám hranic a výpadkům elektřiny.

Izraelští osadníci a vojáci jsou přímo zodpovědní za násilí na ženách a vojenská a byrokratická infrastruktura se dopouští hrubého porušování lidských práv žen. Izraelské právo a instituce se dopouštějí systematické diskriminace Palestinců a zejména neposkytují žádnou ochranu palestinským ženám, které jsou oběťmi násilí a jiného porušování lidské důstojnosti izraelskými civilisty a vojáky v celé OPT (Occupied Palestinian Territory).

Palestinské a izraelské ženy čelí mnoha výzvám, když se snaží dosáhnout spravedlivého a trvalého řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Navzdory eskalaci politického konfliktu však ženy na obou stranách rozkolu dosáhly značných zisků. Jejich aktivní zapojení do mírových a spravedlivých iniciativ mělo především transformační účinek na jejich vlastní život.

Je třeba zdůraznit, že obě strany páchaly zlé věci a v průběhu války se také obě strany ojedinele dopouštěly vyhánění obyvatelstva – takové jsou zjevně kruté zákony každé války. Také otázka, kdo s čím začal, je zbytečná – vždy to byl ten druhý. Všechny nás utváří

společenské prostředí, původ a míra politických znalostí. Kdo prohlašuje, že dokáže světové politické události sledovat a posuzovat objektivně, je buď lhář, nebo hlupák. Všichni jsem tak či onak straničtí, vědomě či nevědomky. Proti tomu nelze nic namítat, pokud to nepřerůstá do diskriminace, demonizace a nepřátelství. Proto je na každém, aby svobodně zaujal stanovisko k izraelsko-palestinskému konfliktu.

Ženy jsou zásadní v úsilí o nastolení spravedlivého a trvalého míru v Izraeli a Palestině tím, že přetransformují jazyk vojenské bezpečnosti na lidskou bezpečnost. Celkovým cílem by již nebyla „bezpečnost pro Izrael a stát pro Palestinu“ v souladu se současným politickým věděním, ale „bezpečnost pro Palestinu i Izraelce a stát pro Izrael a stát pro Palestinu“. Dílčím cílem by byl přechod k zaměření na humanitární potřeby všech v konfliktu, aby bylo co nejlépe chráněno civilní obyvatelstvo, zejména ženy a děti (Nusseibeh, 2011).

Když se situace mezi dvěma stranami zasekne, jedna z nich se musí pohnout, a to bude obecně ta, která může změnou nejvíce získat. Nefunguje to jednoduše na vině a vyžadování od druhého provedení změn; je možné začít měnit pouze skutečnou změnou, a to vytvořením posunu ve vztahu. Ženy mohou upřednostňovat stabilitu před změnami, i když situace není ve skutečnosti stabilní, natož udržitelná. Stabilita však neznamená žádnou změnu, a to zejména v konfliktu. Mnoho z nás je svedeno touhou po stabilitě, ale změna je zásadní, pokud chceme dosáhnout skutečného míru (Nusseibeh, 2011).

V případě izraelsko-palestinského konfliktu, protože Izraelci navzdory nedostatku bezpečnosti obecně potřebují změnu méně než Palestinci, je skutečně na Palestincích, aby zahájili proces změny.

Seznam použité literatury

ALVAREZ, J. (2001). *The Boundaries of International Law: A Feminist Analysis*. By Hilary Charlesworth and Christine Chinkin. Manchester (UK): Manchester University Press, 2000.

Amnesty International: Israel and the Occupied Territories: Conflict, Occupation, and Patriarchy: Women Carry the Burden [online]. 2005. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE15/016/2005/en/623916bd-f791-11dd-8fd7-f57af21896e1/mde150162005en>

AZZOUNI, Suheir. *PALESTINE: PALESTINIAN AUTHORITY AND ISRAELI-OCCUPIED TERRITORIES* [online]. 2010. Dostupné z: [https://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Palestine%20\(Palestinian%20Authority%20and%20Israeli%20Occupied%20Territories\).pdf](https://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Palestine%20(Palestinian%20Authority%20and%20Israeli%20Occupied%20Territories).pdf)

B'Tselem, The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories: "Statistics on Palestinians in the custody of the Israeli security forces" [online]. 2021. Dostupné z: https://www.btselem.org/statistics/detainees_and_prisoners

BARRON, Andrea. *The Palestinian Women's Movement: Agent of Democracy in a Future State? Critique: Critical Middle Eastern Studies* [online]. 2010.

ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015. ISBN isbn978-80-87474-90-7.

DANIELE, Giulia. *Women, Reconciliation and the Israeli-Palestinian Conflict: The Road Not Yet Taken* [online]. 2011. University of Exeter and Scola Superiore Sant Anna.

DCI: *Palestinian children in the Israeli military detention system* [online]. 2020. Dostupné z: <https://nowaytotreatachild.org>

EEAS: Six-Month Report on Israeli settlements in the occupied West Bank, including East Jerusalem [online]. 2019. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/palestine-occupied-palestinian-territory-west-bank-and-gaza-strip/68152/six-month-report-israeli-settlements-occupied-west-bank-including-east-jerusalem-reporting_en

ERLANGER, Steven. *Israeli Map Says West Bank Posts Sit on Arab Land* [online]. 2006 [cit. 2021-5-10]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2006/11/21/world/middleeast/21land.html?_r=1&hp&ex=1164171600&en=2e03da87b76e6581&ei=5094&partner=homepage

ERNUDD, Andrea. *The Role of Gender in the Israeli-Palestinian Conflict: Exploring the impact of occupation and patriarchy on Palestinian women* [online]. 2007. Dostupné z: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1321164&fileId=1321165>

ESCWA: *Economic and Social Repercussions of the Israeli Occupation on Living Conditions of Palestinian People* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.un.org/unispal/document/economic-and-social-repercussions-of-the-israeli-occupation-on-living-conditions-of-palestinian-people-report-by-escwa-to-ecosoc-and-the-general-assembly-a-75-86-e-2020-62/>

ESCWA: *Social and Economic Situation of Palestinian Women and Girls* [online]. 2019. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/social-economic-situation-palestinian-women-2016-2018-english.pdf>

ESCWA: *Social and Economic Situation of Palestinian Women and Girls* [online]. 2019. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/social-economic-situation-palestinian-women-2016-2018-english.pdf>

ESCWA: *State of Palestine, Gender Justice & The Law* [online]. 2018. Dostupné z: https://www.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/events/files/palestine_country_assessment_-_english.pdf

ESCWA: *United Nations Economic and Social Commission for Western Asia input to the High-Level Political Forum on Sustainable Development and the ECOSOC Annual Ministerial Review* [online]. 2014. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/4339CRP3%20ESCWA.pdf>

FARR, Vanessa, (2011): UNSCR 1325 and Women's Peace Activism in the Occupied Palestinian Territory, *International Feminist Journal of Politics*. Dostupné z: http://www.peacewomen.org/assets/file/Resources/Academic/1325_womenspeaceactivism_inoccupiedpalestinianterritory_2011.pdf

Freedom House: *Gaza Strip* [online]. 2021. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/gaza-strip/freedom-world/2020>

GAZZAR, Brenda. "Palestinians Debate Women's Future Under Hamas," [online]. 2006. Dostupné z: <http://www.womensenews.org/article.cfm/dyn/aid/2714/>

GILBERT, Martin. *Izrael: dějiny*. Přeložil Josef OREL. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-740-9.

GOLDSTONE, Richard. *Human Rights in Palestine and Other Occupied Arab Territories: Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict, UN General Assembly, Human Rights Council*, [online]. 2009. Dostupné z: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/12session/A-HRC-12-48.pdf>

HALPERIN, Irit. *Between the Lines: The Story of Machsom Watch* [online]. 2007. *Journal of Humanistic Psychology*.

HERZOG, Chaim. *Arabsko-izraelské války: válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-954-6.

HIGGINS, Andrew. How Israel Helped to Spawn Hamas. *The Wall Street Journal* [online]. 2009. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/SB123275572295011847>

HRW: *Israel and Palestine Events of 2019* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/israel/palestine#b9d2a1>

HRW: *Israel and Palestine, Events of 2020* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/israel/palestine>

HRW: *Israel: Family Reunification Ruling Is Discriminatory* [online]. 2006. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2006/05/17/israel-family-reunification-ruling-discriminatory>

CHAPMAN, Colin. *Čí je země zaslíbená?: pokračující krize mezi Izraelem a Palestinci*. Praha: Volvox Globator, 2003. Ypsilon (Volvox Globator). ISBN 80-7207-507-1.

JAD, I. 2008. "The Demobilization of a Palestinian Women's Movement: From Empowered Active Militants to Powerless and Stateless 'Citizens.'" *The MIT Electronic Journal of Middle East Studies*.

JAD, I. *From salons to the popular committees: Palestinian women, 1919-1989*. In J. Nassar & R. Heacock (Eds.), *Palestine at the crossroads*. New York: Greenwood Publishing Group.

Jewish Virtual Library: Rocket Threat to Israel: Hamas Rocket Range from Gaza [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/hamas-rocket-range-from-gaza>

Jewish Virtual Library: The Gaza Strip: History of Jewish Settlement [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/history-of-jewish-settlements-in-gaza>

JEŽOVÁ, Michaela a Helena BURGROVÁ, ed. *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-45-7.

KAWAR, Amal. *Daughters of Palestine: Leading Women of the Palestinian National Movement*. State University of New York Press, 1996.

KELLY, Sanja. *Women's Rights in the Middle East and North Africa: Progress Amid Resistance* [online]. New York, NY: Freedom House; Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2010. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/sites/default/files/270.pdf>

KRIESBERG, Louis. *Intractable conflicts* [online]. 1993, Peace Review. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10402659308425753>

McGREAL, Chris. "Murdered in Name of Family Honour". *Guardian* [online]. 2005. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/world/2005/jun/23/israel>.

NAHLA, Abdo. "Gender and Politics under the Palestinian Authority.": *Journal of Palestine Studies*, vol. 28, no. 2 [online]. 1999. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2537933

NAZZAL, Kattaneh. *Palestinian Women and Resolution 1325* [online]. 2009. Dostupné z: <http://www.miftah.org/Publications/Books/Palestinian Women and Resolution1325 .pdf>.

NRC: *Gaza: The impact of Conflict on Women* [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/gaza---the-impact-of-conflict-on-women.pdf>

NRC: *Realities from the Ground: Women's Housing, Land and Property Rights in the Gaza Strip* [online]. 2013. Dostupné z: <http://www.nrc.no/arch/ img/9194678.pdf>.

NUSSEIBEH, Lucy. Women and Power in the Israeli-Palestinian Conflict. *Palestine-Israel Journal*[online]. 2011. Dostupné z: <https://pij.org/articles/1371/women-and-power-in-the-israelipalestinian-conflict>

OCHA: Addressing rehabilitation needs of Palestinians seriously injured during Gaza demonstrations: over 1, 400 may suffer long-term disability, [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.ochaopt.org/content/addressing-rehabilitation-needs-palestinians-seriously-injuredduring-gaza-demonstrations>.

OCHA: Gaza Blockade, occupied Palestinian territory, [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.ochaopt.org/theme/gaza-blockade>

OCHA: „Protection of civilians, Occupied Palestinians Territory“, [online]. 2020. Dostupné z: [https://www.ochaopt.org/sites/default/files/protection of civilians 17 30 march 2020.pdf](https://www.ochaopt.org/sites/default/files/protection%20of%20civilians%2017%2030%20march%202020.pdf)

OCHA: Humanitarian Needs Overview [online]. 2020. Dostupné z: https://www.ochaopt.org/sites/default/files/hno_2020-final.pdf

OCHA: in the Occupied Palestinian Territory, „Data on casualties“ [online]. 2020. Dostupné z: www.ochaopt.org/data/casualties

OCHA: Monthly humanitarian bulletin [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.ochaopt.org/content/monthly-humanitarian-bulletin-december-2017>

OCHA: Occupied Palestinian Territory, Humanitarian Bulletin Monthly Report [online]. 2014. Dostupné z: https://www.ochaopt.org/sites/default/files/ocha_opt_the_humanitarian_monitor_2014_10_03_english.pdf

OCHA: The humanitarian impact of the internal Palestinian divide on the Gaza Strip [online]. 2017. Dostupné z:

https://www.ochaopt.org/sites/default/files/gaza_fact_sheet_june_2017_english_final.pdf.

OCHA: *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Occupied Palestinian Territory*, [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.ochaopt.org/location/west-bank>

OCHA: *WEST BANK, AREA C: KEY HUMANITARIAN CONCERNS* [online]. 2017. Dostupné z: https://www.ochaopt.org/sites/default/files/area_c_key_humanitarian_concerns.pdf

PCBS: Labour Force Survey (April-June 2018), Press Report, [online]. 2018. Dostupné z: http://www.pcbs.gov.ps/portals/_pcbs/PressRelease/Press_En_LFSQ22018E.pdf.

PCBS: Palestinian Central Bureau of Statistics, issued a press release on the Eve of the International Women's Day [online]. 2018. Dostupné z: http://www.pcbs.gov.ps/portals/_pcbs/PressRelease/Press_En_7-3-20148-women-en.PDF.

PCBS: Poverty profile in Palestine [online]. 2017. Dostupné z: http://www.pcbs.gov.ps/Document/pdf/txt_e_poverty2017.pdf?date=16_4_2018_2.

PCBS: Women and Men in Palestine: Issues and Statistics [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.pcbs.gov.ps/Downloads/book2343.pdf>.

PWWSD: *Palestinian Working Woman Society for Development, Annual Report* [online]. 2018. Dostupné z: <https://pwwsd.org/uploads/15843536931247852267.pdf>

RITA, Giacaman. "*For the Common Good?: Gender and Social Citizenship in Palestine.*": *Women and Power in the Middle East* [online]. 2001. University of Pennsylvania Press, Philadelphia Dostupné z: www.jstor.org/stable/j.ctt3fj0np.13.

ROUGHT-BROOKS, Hannah. "Palestinian Women: Caught in the Cross Fire Between Occupation and Patriarchy." : *Feminist Formations*, vol. 22, no. 3 [online]. 2010. Dostupné z: www.jstor.org/stable/40980987

SHALHOUB-KEVORKIAN, N. (2009). *Militarization and Violence against Women in Conflict Zones in the Middle East: A Palestinian Case-Study* (Cambridge Studies in Law and Society). Cambridge: Cambridge University Press.

SHARONI, Simona. *Gender and the Israeli-Palestinian conflict: the politics of women's resistance*. Syracuse: Syracuse University Press, 1995.

SIMONA, Sharoni. *Gender and Conflict Transformation in Israel/Palestine: Journal of International Women's Studies* [online]. 2012. Dostupné z: <http://vc.bridgew.edu/jiws/vol13/iss4/8>

STCUK/ PCC/ WA, *Save the Children UK/Palestinian Counselling Centre/Welfare Association: Broken Homes: Addressing the Impact of House Demolitions on Palestinian Children & Families* [online]. 2009. Dostupné z: <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/1497/pdf/1497.pdf>

TARAKI, L. *Living Palestine: Family survival, resistance, and mobility under occupation*. Syracuse, NY: Syracuse University Press, 2006.

Tariq, Dana. *The Structural Transformation of Palestinian Civil Society: Key Paradigm Shifts-Middle East Critique* [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19436149.2015.1017968>

TESSLER, Mark. *A History of the Israeli-Palestinian Conflict*. Indiana University Press, 2009.

The World Factbook: Middle East: Gaza Strip. Central Intelligence Agency [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gz.html>

The World Factbook: Middle East: West Bank. Central Intelligence Agency [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/we.html>

TUCKER, Spencer a Priscilla Mary ROBERTS, 2010. *The encyclopedia of Middle East wars: the United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq conflicts*. Santa Barbara, Calif. ABC-CLIO.

UN Human Rights Council, *Human rights situation in Palestine and other occupied Arab territories: report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied since 1967*, John Dugard, 21 January 2008. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/47baaa262.html>

UN Women: *A Guidebook for the Humanitarian Sector* [online]. 2009. Dostupné z: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2009/1/towards-gender-equality-in-humanitarian-response-addressing-the-needs-of-women-and-men-in-gaza-a-guidebook-for-the-humanitarian-sector>

UN-Habitat: *Habitat Country Programme Document* [online]. 2018. Dostupné z: https://unhabitat.org/sites/default/files/2019/11/un-habitat_country_programme_document_published_6112019_compressed.pdf

UN, United Nations: *The Question for Palestine, Palestine Moves Forward in Promoting Women's Participation in Peace and Security*-UN Women Press Release [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.un.org/unispal/document/palestine-moves-forward-in-promoting-womens-participation-in-peace-and-security-un-women-press-release/>

UN, United Nations: *The Question of Palestine, Social and Economic Situation of Palestinian Women and Girls – ESCWA report* [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-194692/>

UNCTAD: *The Economic Costs of the Israeli Occupation for the Palestinian People: The Impoverishment of Gaza under Blockade* [online]. 2020. Dostupné z: https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2020d1_en.pdf

UNDP: *Gaza: One Year After* [online]. 2010. Dostupné z: http://hdr.undp.org/sites/default/files/nhdr_palestine_en_2009-10.pdf

UNICEF: Children and armed conflict. CAAC Bulletin, fourth quarter of 2006 [online]. 2017. Dostupné z: https://www.unicef.org/oPt/CAAC_Bulletin_Q4_2016_FINAL_-_22_Dec2017.pdf.

UNOCHA: *Gaza Emergency Situation Report* [online]. 2014. Dostupné z: http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_sitrep_04_09_2014.pdf

UNRWA: *Gaza Strip: Where we work* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.unrwa.org/where-we-work/gaza-strip>

UNSCO: *Office of the United Nations Special Coordinator for the Middle East Peace Process* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.un.org/unispal/document/overview-of-palestinian-economy-1st-quarter-of-2018-unsco-report/>

UNSCR: *A Vision for Palestinian Women's Rights Organizations Global Study on the Implementation of United Nations Council Resolution* [online]. 2017. Dostupné z: http://www.miftah.org/Publications/Books/A_Vision_for_Palestinian_Women_on_the_International_Review_En.pdf

WB World Bank: *"West Bank & Gaza: Country Brief"* [online]. 2008. Dostupné z: <http://go.worldbank.org/Q8OGMLXI40>.

WB World Bank: *Economic Monitoring Report*, Washington D.C. [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/country/westbankandgaza/publication/economic-monitoring-report-ahlc>

WCLAC: *Access to Health in the Gaza strip: The Gendered Impact on Palestinian Women* [online]. 2019. Dostupné z: https://wclac.org/files/annual_reports/2019/v43mxreenhbors4l5yty4f.pdf

WELCHAMN, Lynn. *Palestine: Pre-State Positioning on Family Law* [online]. 2000. Dostupné z:

https://eprints.soas.ac.uk/2822/1/Welchman_2000_International_Survey_of_Family_law.pdf

WFO: World Food Program: State of Palestine Country Strategic Plan (2018-2022) [online]. 2017. Dostupné z :

<https://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/eb/wfp293161.pdf>

WHO: Health access barriers for patients in the occupied Palestinian territory [online]. 2018.

Dostupné z: http://www.emro.who.int/images/stories/palestine/documents/RAD-june_2018.pdf?ua=1.

WHO: Occupied Palestinian Territory, special situation report Gaza [online]. 2017. Dostupné

z: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/WHO-Special-Situation-Report-on-Gaza_MayJune_final_2-2_0.pdf.

WRIGHT, Hannah. "Listen to the Women of Palestine,,". *Guardian.co.uk* [online]. 2009.

Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/aug/13/palestinian-women-fatah>

YISHAI, Yael. *Between the Flag and the Banner: Women in Israeli Politics (SUNY series in Israeli Studies)*. SUNY Press, 1996.

YUVAL-DAVIS, Nira. *Gender & nation*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 1997. Politics and culture (London, England).